

VÄRNLUND, RUDOLF

Vår väg mot framtiden : skådespel i
sex bilder : Rudolf Värnlund.

Tiden
1942

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

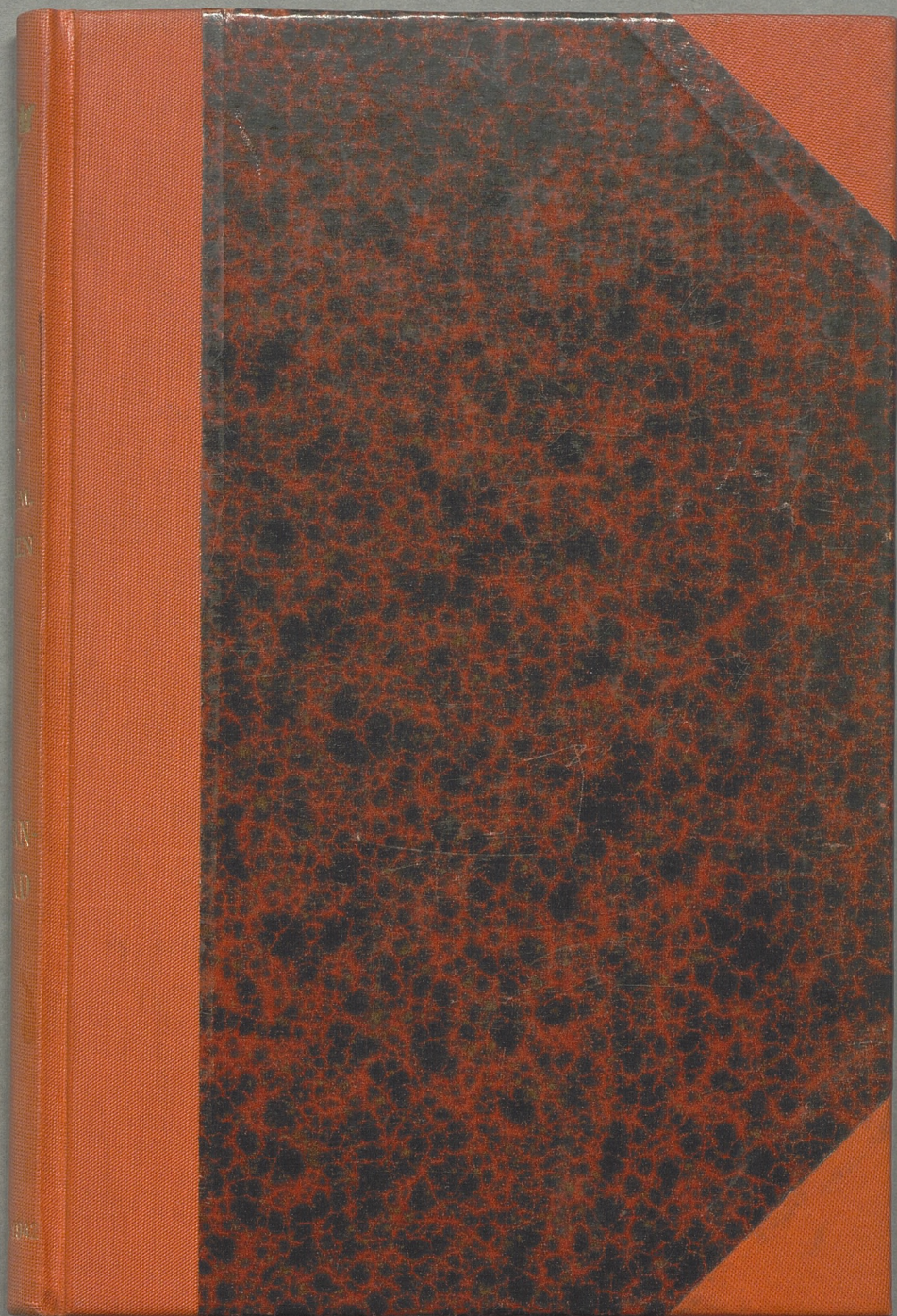
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

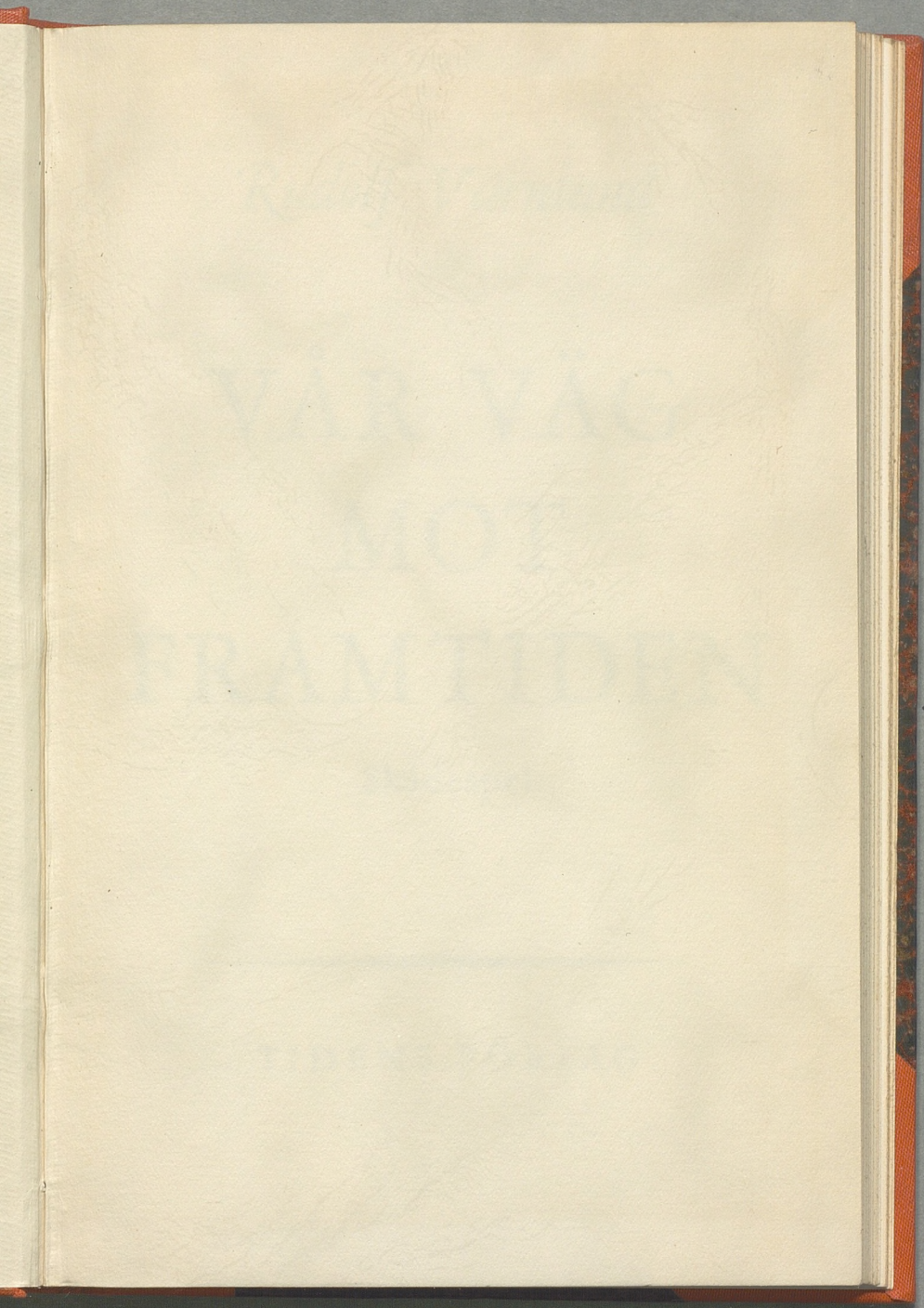
Fler e-böcker

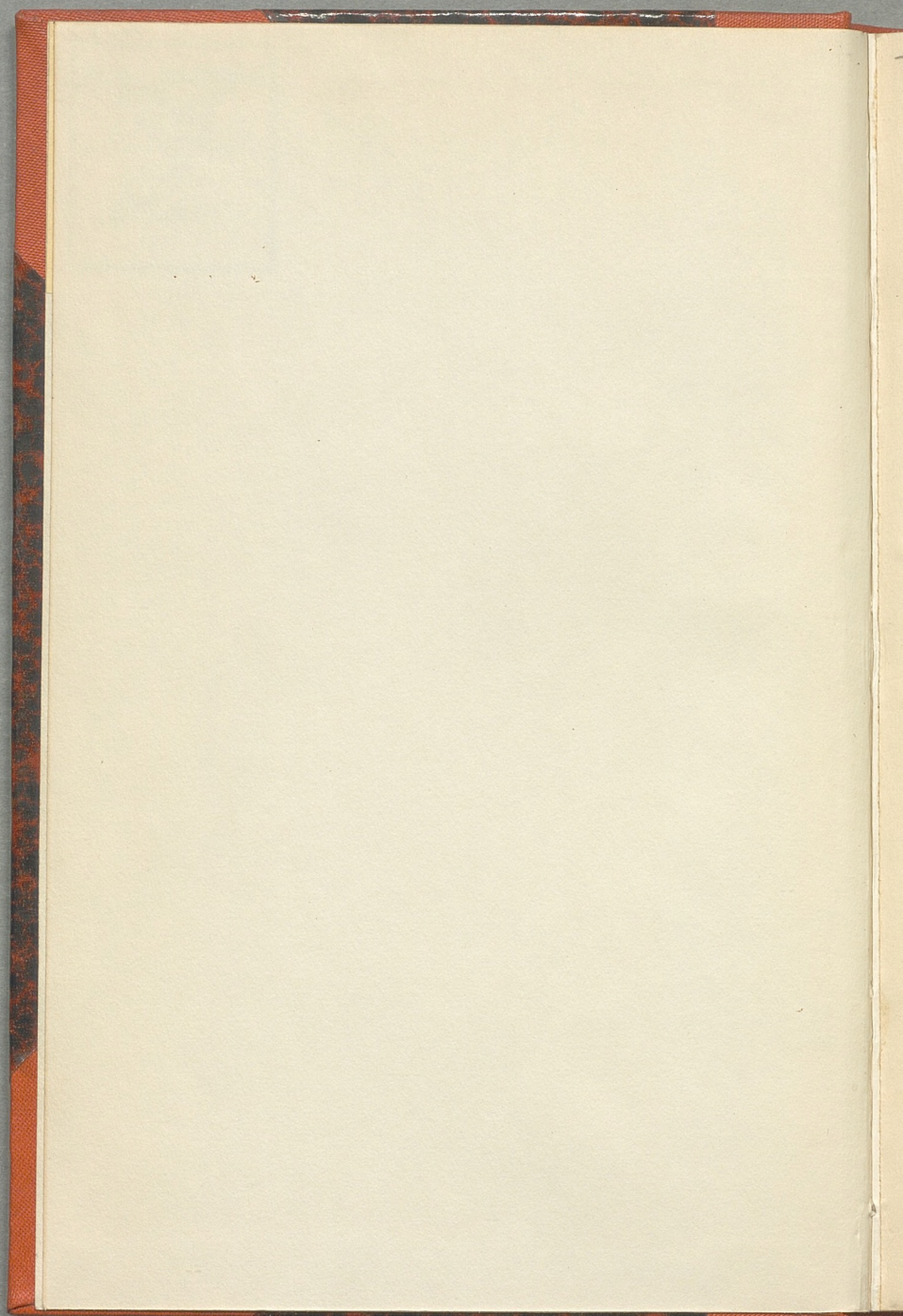
Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Uttl.
Sr.
Dram.

+

Vill
su.
Dram
o

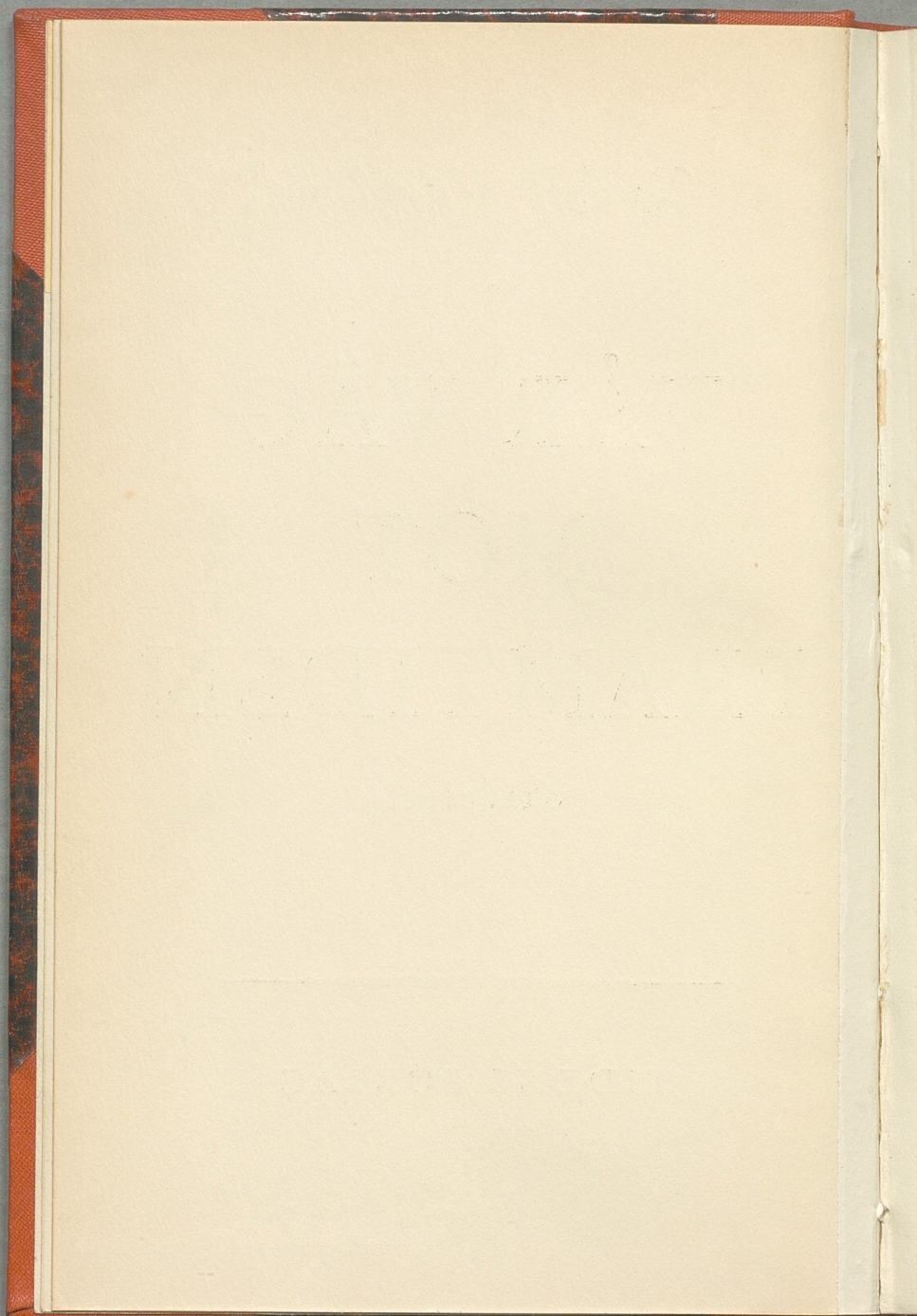
Rudolf Värnlund

VÅR VÄG
MOT
FRAMTIDEN

Skådespel

TIDENS FÖRLAG

RUDOLF VÄRNLUND
VÅR VÄG MOT FRAMTIDEN

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

RUDOLF VÄRNLUND

VÅR VÄG
MOT FRAMTIDEN

Skådespel

I SEX BILDER

TIDENS FÖRLAG
STOCKHOLM

HEDOLF VÄRNBERG

VÄR YÄG

MOT FRAMTIDEN

Stål

1942

TIDEN

Stockholm 1942
Victor Pettersons Bokindustri A. B.

F Ö R O R D

Till den eller de som skall uttala sig om medföljande stycke och den regissör som eventuellt kommer att få det om hand vid någon teater, ber jag från början säga, att jag fullt medvetet tänkt på skådespelet *även* som läsdrama. *Därför* har i en del fall "teoretiserande" repliker, och i ett eller två fall även dialogen, byggts ut en aning för mycket. Den intresserade kommer dock utan tvivel att märka, att jag byggt såväl repliker som dialog *så* att man med mycket lätta strykningar ändrar dem för scenen, utan att vare sig handling eller idé i dramat blir lidande på saken.

Stockholm den 21 febr. 1941.

RUD. VÄRNLUND.

FÖRORD

Den här boken är en översättning av en av de mest
intressanta och viktigaste skrifterna som utkommit
under de senaste åren. Den behandlar ett ämne som
är av största betydelse för oss alla. Den är skriven
av en av de mest kända och mest kompetenta
författarna inom detta område. Den är en värd
ämbets för alla som är intresserade av ämnet.
Den är skriven på ett enkelt och tydligt språk
och är lätt att läsa. Den innehåller många
intressanta fakta och exempel som gör den
ännu mer värdefull. Den är en bok som
alla bör ha till hands.

Stockholm, den 15 Mars 1911.

Stockholm den 15 Mars 1911.

Den följande

PERSONERNA:

JAKOB ALLEN, ingenjör.

HELEN ALLEN, hans hustru.

RIKARD ALLEN, deras son.

DAVID ALLEN, lärare, Jakob Allens bror.

GUNHILD, lärarinna.

WREME, ingenjör.

MANNEN.

HUSTRUN.

DOTTERN.

MORFADERN.

YNGLINGEN.

ANDRE, TREDJE, FJÄRDE OCH FEMTE MANNEN.

SCENBILDERNA:

1. VID DET NEDBRUNNA BRUKET	9
2. I EN ARBETARBOSTAD	22
3. I ALLENS VARDAGSRUM	40
4. VID DET NEDBRUNNA BRUKET	74
5. I ALLENS VARDAGSRUM	87
6. I ALLENS VARDAGSRUM	112

*Skådespelet tänkes utspelas någon gång i en inte alltför
avlägsen framtid.*

VERZEICHNIS

I. Die allgemeine Einleitung
 II. Die Geschichte der Botanik
 III. Die Geschichte der Zoologie
 IV. Die Geschichte der Mineralogie
 V. Die Geschichte der Chemie
 VI. Die Geschichte der Physik
 VII. Die Geschichte der Astronomie
 VIII. Die Geschichte der Geographie
 IX. Die Geschichte der Ethnologie
 X. Die Geschichte der Philosophie
 XI. Die Geschichte der Poesie
 XII. Die Geschichte der Kunst
 XIII. Die Geschichte der Wissenschaften
 XIV. Die Geschichte der Literatur
 XV. Die Geschichte der Religion
 XVI. Die Geschichte der Politik
 XVII. Die Geschichte der Rechtswissenschaften
 XVIII. Die Geschichte der Medizin
 XIX. Die Geschichte der Naturwissenschaften
 XX. Die Geschichte der Technik

INDEX

I. Die allgemeine Einleitung
 II. Die Geschichte der Botanik
 III. Die Geschichte der Zoologie
 IV. Die Geschichte der Mineralogie
 V. Die Geschichte der Chemie
 VI. Die Geschichte der Physik
 VII. Die Geschichte der Astronomie
 VIII. Die Geschichte der Geographie
 IX. Die Geschichte der Ethnologie
 X. Die Geschichte der Philosophie
 XI. Die Geschichte der Poesie
 XII. Die Geschichte der Kunst
 XIII. Die Geschichte der Wissenschaften
 XIV. Die Geschichte der Literatur
 XV. Die Geschichte der Religion
 XVI. Die Geschichte der Politik
 XVII. Die Geschichte der Rechtswissenschaften
 XVIII. Die Geschichte der Medizin
 XIX. Die Geschichte der Naturwissenschaften
 XX. Die Geschichte der Technik

FÖRSTA BILDEN

Scenen domineras nästan helt av de svartnade resterna av tegelmurar, som sträcka sig från höger snett bortåt vänster och ovanför vilka några krökta järnbalkar spreta upp som nakna skelettdelar. Nere kring murresterna snår av nässlor och annat ogräs. I förgrunden en öppen plats. Till höger några nerfallna block, som under årens lopp tydligen apterats till sittplatser.

Kvällssol från vänster.

Rikard Allen och Gunhild in från höger. De stanna och titta under tystnad på murarna.

RIKARD

en aning forcerat

Ja, så är vi här då, Gunhild.

GUNHILD

Jaa. Och jag måste säga: det är kusligare att se det på nära håll.

RIKARD

Kusligare? Jag vet inte. Men så är jag ju så van vid det också. Ända sen min barndom.

GUNHILD

Kan man nånsin bli riktigt van vid att se på nånting som är dött?

RIKARD

Tycker du inte om att se ruiner?

GUNHILD

Åh, *det* är ju nånting helt annat. Vanliga ruiner, menar jag. Såna kan man inte tänka sig annorlunda. Vanliga ruiner är som — nåja, som hus som dött av ålderdomsvaghet, alldeles naturligt och självklart, så att säga. Men det här . . .

RIKARD

Men det här bruket har dött en ond och bråd död, menar du?

GUNHILD

med en lätt rysning

Jaaa . . . Låt oss fortsätta, Rikard.

RIKARD

Nej, stanna, Gunhild. En stund bara. Åh, seså, sätt dig här på stenarna och var inte rädd för att de ska vara smutsiga — det är så många som suttit på dem att de blivit som riktiga fåtöljer!

trycker henne med milt våld ner på sittplatsen

GUNHILD

betraktar honom en smula forskande

Det är någe särskilt du vill säga mig . . . ?

RIKARD

i det följande lite besvärad, som varje ung man måste bli då han talar om något som är på tok med hans hem

Inte *säga* precis, men . . . Jag vill att du ska träffa min far.

GUNHILD

Här?

RIKARD

Ja. Han går förbi här varje kväll — när det är vackert. Han och farbror David. De går bara och tiger, de har väl sagt varann allt som kan sägas, förstås. Men det är i alla fall någe konstigt med den saken. Säg förresten — vad tycker du om farbror David?

GUNHILD

Jag . . . tycker det är underligt att en man som tagit licentiaten går här i byn som vanlig överlärare i en folkskola.

RIKARD

Åh, *det* . . . Ja, han säger själv att det inte finns nån plats för den akademiska bildningen i samhället längre. Men vad tycker du om honom som människa, menar jag?

GUNHILD

Jag vet inte . . . Ibland tycker jag han bara gycklar med en. Ibland är det som om han menar något mycket mycket mera än han säger. Och ibland . . . ja, man får en känsla av att han liksom förlåter en någe, fast man inte alls vet med sig att man gjort någe dumt eller illa.

RIKARD

Precis den känslan ger han en annan också. Han tycker inte om att man finns till. Men han förlåter en att man gör'et. Nå, *mig* gör det ju ingenting — gamla människor har ju sina konstigheter.

GUNHILD

Men din far då?

RIKARD

Åh, min far, ja . . .

GUNHILD

Varför vill du att jag ska träffa honom här — just här?

RIKARD

Därför att — därför att jag vill att du ska förstå honom.
efter ett djupt andedrag

Hemma, ser du, är han så tyst och inbunden. Artig och vänlig på alla sätt, men ändå . . . Det är som om han finner det meningslöst att tala. Eller som om orden själva tagit slut inom honom. Och man kanske inte *förstår* det riktigt därhemma. Men här . . .

lägger med svårighet band på sig och stannar kvar på sin plats bredvid Gunhild

Ja, alltsammans började med branden här för tio år sen. *Han* har inte sagt mig någe. Mamma har inte sagt mig någe. Men jag har ändå förstått att han måste ha fått en svår chock då. Det var ju det där stora kriget som höll på då också. *Alla* människor var utslitna och övernervösa. Dom tålde ingenting. Och så kom eldsvådan och hela bruket brann ner. Han var ju chef för'et. Det var på *hans* uppfinningar som både bruket och gruvan levde. Och — ja, det tog honom hårt, det förstår du väl? Förresten kanske det var mordbrand . . .

GUNHILD

med en frågande nick mot murresterna

Kan man inte börja på nytt?

RIKARD

Jag vet inte. Det lönar sig inte, säger han — när han säger någe alls. Han kanske inte vill. Han har liksom släppt taget, förstår du, och slagit sig till ro med den här lilla verkstan vi har nu. Vi får ju vad vi behöver för att leva på det sättet, förstås . . .

besegras först nu helt av sin inre upprördhet, reser sig och gör några korta slag över scenen

Det är inte mycket — nej, det är inte mycket! Inte för en man som *han!* Det är honom inte *värdigt* på någe sätt. Han var i alla fall ett geni! Farbror David har låtit mig förstå att då — för tjugo år sen . . .

skiftar, liksom skamsen över sitt patos och sin upprördhet

Äsch, tusan också! Jag förstår inte vad gamla människor menar med det där "förr i tiden"!

slår sig tvärt ned bredvid henne, griper hennes hand, till hälften förtroligt, till hälften som för att söka hjälp i sitt bekymmer

Förstår *du* det Gunhild?

GUNHILD

Jag — vet inte.

RIKARD

Men käraste då — är du sorgsen för någe?

GUNHILD

Jag vet inte . . .

RIKARD

Äsch tusan! Nog vet du väl om du är sorgsen . . . ?

GUNHILD

Neej . . .

sökande, seende utåt rymden

När du talade kom jag bara att tänka klarare på en sak som jag *känt* de här tre veckorna jag varit lärarinna. Men det är så rörigt alltsammans — jag kan inte riktigt ta på det . . . Nej, jag *kan* inte!

RIKARD

Men för *mig* . . . !

GUNHILD

försökande

Det är bara — det är bara som om jag kände allting meningslöst. Ser du — när jag kom från seminariet så tänkte jag mig allting *annorlunda*. Det skulle bli så *underbart*, tyckte jag, att lära barn läsa — läsa och skriva. Och mycket annat också. Du får gärna skratta åt mig, Rikard — men jag tänkte mig att jag skulle komma att betyda nånting för barnen, att jag skulle kunna göra nånting för dem. Men så . . . Nu när jag kommit mitt ibland dem är det som om de — och allting annat — kommit så långt *bort* från mig . . .

RIKARD

Långt *bort* . . . ?

GUNHILD

Ja, eller som om jag råkat in bland helt *andra* människor än jag tänkte mig. Barnen lär sig räkna och skriva och läsa — allting precis som de ska, som man kan vänta

sig. Men — men de har liksom ingen glädje av det. Ingen
inre glädje! Man kan inte . . .

med plötsligt smärtsammare ton, skyggande med den
fria handen för ögonen

Man kan inte se i deras ögon att de ser nån framtid
för sig!

RIKARD

springer åter upp, med ungdomlig häftighet

Åh gud! *Så* är det ju också. *Här* finns ingen framtid!
Framtiden brann upp med bruket där, som alla människor
levde på. Framtiden tog slut när min far gav tappt!
Och nu bara ruttar allting ner! Hela bygden är som
en kjökkenmödding! Det stinker av'en. Vart man kommer
bara håglöshet, modlöshet och rädsla.

hejdar sig — stående framför henne — lyfter hennes
händer och trycker dem innerligt till sitt bröst i det
han ser ner på henne

Vet du, Gunhild! Jag tror du kom hit bara för att ge
mig mod att bryta upp härifrån!

GUNHILD

ser upp mot honom

Från mig?

RIKARD

Inte från dig. Men *med* dig.

GUNHILD

Skulle det inte vara — att fly?

RIKARD

Man kan inte fly när man aldrig haft nån kamp att föra.
Och här finns ingenting att strida för.

GUNHILD

Kanske inte. Men det finns så mycket att göra här —
det finns så många olyckliga människor här.

I detta ögonblick närma sig David och Jakob Allen från solnedgångssidan. Deras skuggor falla framför dem över scenen och nå de innevarande och bli då stilla några ögonblick som om de två äldre männen stannat och betrakta ungdomarna. Dessa uppmärksamma förändringen i ljuset omkring dem och reagera känsligt. Rikard vänder sig snabbt. Gunhild reser sig från platsen. De invänta stående de två männen, som nu sätta sig i rörelse och komma in på scenen nästan omedelbart.

DAVID ALLEN

Nej, ser man på, här har jag min nya småbarnslärlarinna
tillsammans med Rikard, Jakob.

ALLEN

har stannat något tidigare än David Allen, så att han
kommit att stå lite skild från de övriga.

RIKARD

infaller, liksom ivrig att förklara sig

Ja, pappa, det här är Gunhild — Gunhild Blank.
Gunhild och jag — Ja, jag hoppas du ska komma att
tycka om henne, pappa.

ALLEN

tankspridd, seende mot murresterna

Såå, min gosse . . .

RIKARD

Jaa, ser du — ser du — vi . . .

GUNHILD

infaller, för att rädda honom ur hans bryderi

Åh, herr Allen, Rikard menar att vi två — vi två . . .

tystnar, själv lika brydd som Rikard.

ALLEN

Nåå . . . ? Ni två, ja . . . ?

RIKARD

tvärt

Vi ska gifta oss!

ALLEN

enkelt

Åh, jasanya, ska ni det? Ja, lycka till då . . .

RIKARD

liksom häpen över att saken inte gör större intryck

Du har då ingenting mot det, pappa?

ALLEN

Nej, vad skulle jag ha mot det?

efter en närmare blick på Gunhild

Det måste ju ske nån gång. Och fröken . . . fröken . . . ?

GUNHILD

Blank.

ALLEN

Javisst. Förlåt, fröken Blank. Jag tänkte säga att ni ser ut att vara en duktig tös.

med en aning större rörelse

Hjälp Rikard när han behöver det — så hjälper ni er själv.

RIKARD

Åh, pappa, *jag* kommer nog . . .

ALLEN

Javisst, jag vet att du har ruter i dig, min gosse . . .
Men . . .

tystnar, precis som om orden tar slut inom honom, varvid det uppstår en kort, lite besvärad paus.

GUNHILD

plötsligt och spontant

Kära herr Allen! Det är så fattigt och eländigt här omkring. Finns det då *inga* möjligheter att bygga upp bruket här igen? Att få i gång det igen? Så att människorna i trakten kan få nånting att leva av. Och nån mening med att leva!

ALLEN

Vet ni då inte vad vi tillverkade — en gång? Av nicklet från gruvan — *min* gruva?

GUNHILD

naivt

Nån slags stål har Rikard sagt . . .

ALLEN

Ädelstål. En legering för de finaste och mest komplicerade vetenskapliga instrument och dylikt . . .

DAVID ALLEN

skrattar till kort

Och numera, kära fröken, finns det bara användning för plogjärn. Människorna orkar inte ens tänka sig ett krig längre — ett krig som skulle kunna förbruka högvärdiga produkter. — Men ska vi fortsätta, Jakob? Det blir kyligt så fort solen gått ner.

ALLEN

Du har rätt. Adjö, båda två. Sitt inte stilla för länge i kvällsluften.

DAVID ALLEN

Ja, adjö. Och förlåt oss gamla uvar att vi inte kan se någe märkvärdigt i att två ungdomar slår sig tillsammans.

De två ungdomarna hälsa tyst — därefter går Gunhild och sätter sig på stenarna igen. Rikard följer henne — Det blir kort paus. Solljuset börjar vibrera.

GUNHILD

Så underligt han såg på mig — din far. Som om han alls inte *såg* mig riktigt. Och det han sa åt mig — han kunde sagt det om vilken människa som helst . . .

RIKARD

Bry dig inte om det, Gunhild. Båda två är ju gamla — *gamla* människor. De lever bara i det förflutna . . .

lutar sig fram för att se in i hennes ansikte

Men käraste då — gråter du?

GUNHILD

Förlåt mig, käraste, jag tyckte bara allting var så sorgligt med ens . . .

RIKARD

Var det för att pappa . . . ?

GUNHILD

Nej, nej, det blev så ändå . . .

lite lidelsefullare

Ack, det blev så redan när jag såg *dig* första gången — med detsamma jag blev kär i dig. Jag kände mig så glad, så oändligt glad! Men på samma gång tyckte jag allting omkring mig var så sorgligt. — Och det var som om jag inte hade rätt att bli så glad . . .

RIKARD

flyttar sig närmare, tar om henne

Gunhild! Åh, Gunhild . . . Nej, jag ska kalla dig Gunnel! Gunnel — min Sago-Gunnel!

GUNHILD

smeker honom vemodigt över håret

Och jag ska kalla dig Rieke — Riekie — min *gosse!*

RIKARD

Åh, *Gunnel* — låt oss ge oss iväg härifrån tillsammans! Låt oss försöka skapa oss ett annat liv!

GUNHILD

Ett annat liv . . . ? Men jag *vet* ju ingenting om något annat liv . . . *Finns* det något?

RIKARD

Det *måste* finnas! Ett liv bara för oss — för dig och mig! Ett liv där vi kan känna att vi har rätt att vara glada.

GUNHILD

Jag vill så gärna behålla den glädje jag kände när jag träffade dig . . .

RIKARD

Så struntar vi i att grubbla och vara rädda — vi bara tar varann i händerna och går — går rakt mot solen!

I detsamma skymmer det omkring dem.

GUNHILD

slår nästan krampaktigt armarna kring honom

Ja, ja, ja! *Rickie!* Vi två — vi får inte låta dra ner oss!

RIKARD

Nej, nej, käraste — *oss* kan ingenting ont hända — *oss* kan ingenting ont hända! Vi ska behålla vår glädje! Och vår glädje ska bli som en fästning!

ANDRA BILDEN

I en arbetarbostad.

Scenen föreställer ett stort kök, som samtidigt verkar vardagsrum. Det vill säga, man får tänka sig köket i en gammaldags storbondgård, där det å ena sidan, höger, finns plats för spis med rökkupa över, diskbänk m. m. — åt andra sidan en utdragssoffa — och i fonden åtminstone två fönster, framför vilka står ett stort långbord med plats för åtta å tio personer. Interiörens arkitektur är den uråldriga bondstugans, men detaljerna, stolar, bord, soffan med flera smådetaljer, är en smula schabbig "funkis". Entréer såväl åt höger bortom spisen, som åt vänster bortom utdragssoffan.

Vid bildens början sitter Morfadern, gammal, huttande, med en schal tätt dragen kring skuldrorna, i utdragssoffan. Hustrun står nästan mitt på golvet, hukad över en gammal koffert, som hon tycks stöka ordning i. Dottern kommer in med en inte så hel wellpappskartong i famnen.

DOTTERN

Den här smörjan — den ska vi väl inte ha med?

HUSTRUN

Va' säger du, flicka — smörjan? Av det där skräpet kan det bli de finaste trasmatton i världen.

DOTTERN

Då så . . .

ställer likgiltigt ifrån sig kartongen på golvet.

HUSTRUN

härmar ilsket

Då så . . .

DOTTERN

Vi vet ju ännu inte om vi får några golv att lägga tras-
mattor på.

HUSTRUN

Det hör inte hit. Med ska dom i alla fall.

MORFADERN

infaller i gammalmanservis, men livlös ton, utan att
rikta sig mot någon av de andra

Men *jag* — jag stannar, jag.

HUSTRUN

som till ett barn

Tyst, pappa!

MORFADERN

Jag tiger — jag tiger. Men jag stannar, jag.

DOTTERN

Var lugn, morfar, vi kanske stannar allihop. Om far
kommer hem och talar om att vi blivit ratade — ratade
till och med som jordslavar!

vänder sig bort, med lågmäld lidelse, för sig själv

Och jag önskar vid Gud att det bleve så!

HUSTRUN

vresigt, alltjämt lutad över kofferten

Gör nånting, flicka! Så slipper du grubbla!

DOTTERN

Det finns ingenting att göra.

HUSTRUN

råtar upp sig och ser sig kring, sökande, och verkar under några ögonblick handfallen, som om hon måste ge dottern rätt och därvid känner sig olycklig

Finns det inte? — Nää, du kanske har rätt. — Det finns inge mer att göra. — Köksgrejorna måste vi ju ha oppe. Och sängkläderna. Och . . .

då det höres steg i förstugan vänder hon sig liksom spänt mot höger, avvaktande

Han är här nu.

men när det bara höres en knackning på dörren sjunker hon ihop — med ligkiltig vresighet

Nå, stig in då!

YNGLINGEN

in — stannar vid dörren, hälsar utan särskild betoning

God dag.

DOTTERN

Behöver du knacka, du Erik?

YNGLINGEN

Man vet ju aldrig vad folk håller på med ini en stuga.

med blicken mot sakerna på golvet

Jaså, ni reser nu då?

DOTTERN

Vi måste väl. Om det blir så.

MORFADERN

Men jag — jag stannar, jag.

DOTTERN

Men så tig då äntligen, morfar!

lugnare

Jaa, om pappa får kolonilotten däruppe i norr så reser vi ju.

YNGLINGEN

sätter sig

Du kan inte tänka dig att stanna här med mig då?

DOTTERN

Vad skulle vi då leva på? Här? I den här nedruttnade byn?

YNGLINGEN

Om *du* ger dig i väg — vad ska då *jag* leva för?

DOTTERN

Leva *för*? Herre gud, har nån människa nånting att leva *för* numera?

lugnare

Jag måste helt enkelt försöka leva — det är det enda jag vet. Till och med utan *dig*.

YNGLINGEN

Att du tror att du kan det — efter allt vi haft ihop — det är det jag tycker är så rått. För att då tror jag du *vill* det.

HUSTRUN

infaller buttert

Vill eller inte vill. *Det* kan man ju inte längre fråga sig. Man måste följa med bara. Till någon plats där man åtminstone kan få bröd och potatis att leva på.

DOTTERN

går fram till ynglingen och ger honom en lite skygg smekning över håret

Varför skulle inte Du kunna följa med *oss*, Erik?

YNGLINGEN

Jag har tänkt på det, Gerda — ja, jag har tänkt på det hela tiden ni planerat saken. Men det tar mot inom mig.

reser sig, går oroligt kring golvet

Ser du — man har lärt sig ett jobb sen man var liten grabb. Man *kan* det jobbet. Man tycker att det är värdefullt att man kan det jobbet. Det har varit till nytta för andra människor att man utfört det ordentligt. Och så ska man plötsligt bli tvungen att bli jordslav, att mocka dynga — ingenting annat! Det är ju som — som att bli degraderad!

DOTTERN

Men om du stannar *här* — vad ska det då bli av dig? Om en vecka drar staten in understöden ni levt på. Och sen? Åh, jag vet! Du kommer att göra som de flesta andra unga män: ge dig på luffen, dra kring vägarna och tigga och stjäla. Och sen är det snart färdigt med dig.

äter buller i förstugan, som förut — kommer de inne-
varande att reagera väntande

Nej, det är inte pappa nu heller . . .

samtidigt en knackning på dörren

Nå, stig in!

Andra och tredje mannen in — de stanna sökande vid
dörren.

ANDRE MANNEN

Åh, förlåt — Brandt har inte kommit än?

HUSTRUN

likgiltigt butter som vanligt

Nej, som ni ser.

TREDJE MANNEN

Vi är ju lite nyfikna som ni förstår . . .

HUSTRUN

Det begriper jag väl . . .

ANDRE MANNEN

Om det verkar något så när hyggligt, det där, så kanske
en annan också skulle tänka på att bli nybyggare . . .

YNGLINGEN

fnyser hänfullt

Nybyggare! Det låter något det!

MORFADERN

uppvaknande

Men *jag* — jag stannar, jag!

ingen bryr sig om honom nu,

HUSTRUN

Sätt er ner och vänta. Per-Henrik kommer när som helst.

TREDJE MANNEN

Fast man säger förstås att det ska vara mest myrar och mossmarker däruppe . . .

ANDRE MANNEN

Åhja. Men staten håller ju på med ena väldiga utdikningar så det ska bli god åkerjord . . .

YNGLINGEN

Utdikningar som de så kallade nybyggarna får betala under hela sitt liv! Så att de praktiskt taget blir dömda till evigt slaveri!

TREDJE MANNEN

Nå, man måste ju binda sig för en hel massa om man skriver kontrakt. Plog och harv och annat som man kan behöva. Och kreatur . . .

YNGLINGEN

Och allt man måste leva av innan man får första skörden. Om det blir nån skörd alls

bryter ut lidelsefullt

Nej, fy fan, fy fan, fy fan! Att människor finner sig i't . . . !
Att de inte gör revolt!

ANDRE MANNEN

eftertänksamt och osäkert

Det är besynnerligt — och jag har ofta tänkt på den saken. Förr i tiden, menar jag, gjorde folk revolution när det blev för svårt — de störtade kungahus och regeringar. Och sen kände de att de hade någe att leva för igen, och det blev liksom bättre — åtminstone för en tid. Men numera — det är som om man inte hade nånting att göra revolution *mot*. Man *vet* ju att alla är lika hjälplösa som en själv.

DOTTERN

lidelsefullt, seende på ynglingen

Det är bara att finna sig nu, bara att finna sig . . . !

HUSTRUN

Och försöka hålla uppe livhanken.

YNGLINGEN

Finna sig — resignera? Herre Gud! Jag tycker det är på något sätt svinaktigt. Som ett förräderi!

ANDRE MANNEN

Du är bara tretti år ännu, du . . .

YNGLINGEN

Nå fan, om jag också blir sexti så kommer jag inte att resignera. Det är att ge upp allt, det är att svika. — Äsch fan, förresten! En annan är ju inte van att prata så mycket. Men i alla fall känner jag att det är någe galet med allting, galet med hela världen, galet med hela vår inställning . . . !

DOTTERN

går fram och lägger handen på hans arm — bevekande

Erik — käraste. Lova att du inte *själv* gör något galet! När vi är borta.

YNGLINGEN

retlig och brydd på en gång

Äsch, bry dig inte om *mig*, du! *Jag* klarar mig nog.

DOTTERN

Om jag bara kunde tro det, om jag bara kunde tro det.

HUSTRUN

beskt

Ja, om en kvinna bara kunde tro att en man klarar sig medan hon är borta från honom — då skulle många olyckor undvikas.

MORFADERN

rätar upp sig lite i sängen

Det knakar i det gamla äppelträdet — hör ni — det knakar i äppelträdet.

TREDJE MANNEN

Vad säger ni? Knakar det?

HUSTRUN

Åh, bry dig inte om honom, Berg. Den gamla apeln dog av kölden i vintras och nu inbillar han sig att den ska falla när som helst . . .

MORFADERN

tjåtigt

Blåser det någe ute i dag — blåser det någe alls . . . ?

DOTTERN

Det är kavlugnt. Var bara lugn, morfar, trädet står nog tills vi kommer i väg . . .

MORFADERN

Men jag — jag stannar, jag . . .

Någon höres komma igen och åter reagera alla innevarande genom att väntande vända sig mot entrén.

MANNEN

kommer in — Han hänger upp mössan på en krok vid dörren och ställer ifrån sig en bärkasse, samtidigt som han nickar åt de innevarande. Han gör sig ingen brådska. Fast alla stå avvaktande vända mot honom, finns det ingen särskild spänning i deras hållningar. Det är som om budskapet han eventuellt har med sig i grund och botten är dem likgiltigt — så apatiska äro de.

HUSTRUN

Nåå . . . ?

MANNEN

Jo, vi kommer i väg. Om en vecka.

HUSTRUN

Har du skrivit kontrakt?

MANNEN

Nej. Det är bättre att göra det när vi i alla fall reser genom Stockholm.

HUSTRUN

Som du tycker då. Fast en vecka är bra lång tid att gå och vänta. När man ändå ska i väg.

DOTTERN

Det var ju bra att vi inte packat ner saker som vi absolut behöver under den veckan.

YNGLINGEN

aggressivt mot mannen

Är du glad nu, Brandt? Att du får ta till dynggrepen på gamla dar?

MANNEN

Inte *glad* precis — nej, inte direkt glad. Men jag tar det inte heller så som *du* tror, heller . . .

DOTTERN

avbryter

Det är underligt . . . ! Nu har vi gått och förberett oss en lång tid på den här saken. Och vi *vet* att den är vår enda möjlighet att leva. Och ändå känner vi ingen lättnad när den blir verklighet, ingen glädje!

stampar otåligt med foten

Herre Gud, det är ju som om vi står och *sk ä m s* för varann för att vi vill leva.

YNGLINGEN

bryter ut

Det är en skam att leva när man bara böjer sig, böjer sig, böjer sig!

som om utbrottet hetsat upp honom själv också går han och ställer sig vid fönstret, ser ut och försöker samla sig under fortsättningen. Dottern ger honom då och då en blick, öm och medlidsam.

ANDRE MANNEN

betänksamt

Varför skulle man egentligen skämmas för att bli bonde?

MANNEN

Våra farföräldrar var bönder. Och deras förfäder före dem.

ANDRE MANNEN

Och vi är ju inte ens arbetare längre, inte ens industriproletärer. Bara understödstagare.

TREDJE MANNEN

Men det är inte vårt fel. *Vi* kan ju inte hjälpa att all världens handel och industri gått så här bakåt sen sista krigen.

ANDRE MANNEN

Det är nog inget annat att göra än att bli nybyggare.

MANNEN

Ja, ja, det är konstigt. Vi måste gå tillbaka till det som våra förfäder var. Men utan att ha det som *de* hade. Utan att kunna något som *de* kunde. Det är som om hela mänskligheten kastats tillbaka till sin egen förtid och nu tvingas börja om vandrigen framåt på nytt med tomma händer.

MORFADERN

Men jag — jag stannar, jag.

MANNEN

vänder sig lite häftigt om

Du gör så fan heller, morfar! Du har ingenting här att göra.

MORFADERN

Det knakar i äppelträdet — det knakar i äppelträdet . . .

samtidigt knackar det på dörren.

HUSTRUN

Dumheter! Det var nån som knackade. — Stig in!

DAVID ALLEN

kommer in — nickar åt alla som om han känner dem väl, ehuru det trots detta i fortsättningen uppstår en viss distans mellan dem

God dag . . .

ALLA DE ANDRA

hälsa samstämmigt utan särskild betoning av vare sig värme, kyla eller respekt

God dag — God dag, skolläraren — God dag, herr
Allen . . .

HUSTRUN

Var så god och sitt . . .

DAVID ALLEN

Tack.

efter ett svagt dröjsmål

Jag har hört att Brandts tänker ge sig i väg norrut.
Till kolonisttrakterna.

MANNEN

Vi gör det, ja.

MORFADERN

i ivrigare ton än förut, som om den nykomne piggat
upp honom

Men jag stannar, jag — jag stannar.

DAVID ALLEN

går vänligt road fram och slår sig ned på utdrags-
soffans kant

Jaså, gör farbror det? Men varför?

De övriga lyssna med slött intresse på dialogen.

MORFADERN

tjatigt aggressivt

Tror han att han kan flytta det döda äppelträdet här
utanför och få det att leva, han?

DAVID ALLEN

Åhnej — Inte om det är dött, inte.

MORFADERN

triumferande

Där ser han, där ser han. Och dött är det, ja, dött är det. Och snart faller det, för det har knakat i flera dar.

med en suck

Jaja, det är åtti år så visst som en dag nu! Far min planterade det när jag föddes.

DAVID ALLEN

Nej, verkligen . . . Säger farbror det . . .

MORFADERN

otåligt tjatigt

Han planterade det när jag föddes, säger jag. Han hör väl — samma dag jag föddes, säger jag. Det ska bli pojkens träd, sa han. Och det har varit mitt träd. Men nu är det dött, ja.

finar till i det han griper David Allen i kavajslaget

Det går så med allting, det vet väl *ni* som är en beläst karl. Allting växer och växer en tid. Och så dör det.

DAVID ALLEN

Jag vet det, kära farbror. Så är det med människor. Så är det med stater, civilisationer, kulturer. De växer, blommar och dör.

DOTTERN

spontant

Tror ni att vår civilisation håller på och dör ut nu, herr Allen? Eftersom allting är så förtvivlat svårt. Så svårt att ingen mänska längre kan se det minsta framåt.

DAVID ALLEN

Kanske. Man vet ju inte.

skrattar till besvärat

Nej, nej, en sån fråga kan väl ingen mänska svara på.

MANNEN

Men det ser inte bättre ut.

DAVID ALLEN

Kanske mänskligheten är trött. Eller har en av sina återhämtningsperioder, som den behöver för att spänna sig till att bygga något nytt.

MANNEN

rätar upp sig lite — med dystert och ändå stolt patos

När återhämtningsperioden är slut och det nya ska börja byggas, då lever inte *vi*. Vi kan inte se fram mot det nya. Vi ser inte ens aningen av en väg mot det. Vi står bara vid slutet av någonting, som vi tyckt om. Vi står här med allt vad vi lärt, med alla våra kunskaper och erfarenheter och vår goda vilja att arbeta vidare och lära andra. Och vad är det som sker med oss? Vi måste ge oss i väg till ödebygderna för att arbeta som lastdjur, bara för att hålla oss själva vid liv.

DAVID ALLEN

får för ett ögonblick ett uttryck av spontan rörelse över sig då han går fram och fattar Mannens hand

Jag har en hälsning till er, Brandt, från min bror Jakob — det var egentligen därför jag kom hit. Han ville säga er att det — att det gör honom ont att skickliga arbetare som ni, män som han betraktade som sina medarbetare för tio år sedan — ja, mer än medarbetare — ska behöva . . .

släpper handen, gör en besvärad gest

Nå, göra som ni sa alldeles nyss. Resa dit upp och . . .

YNGLINGEN

vänder sig om, hes av sinnesrörelse

Om inte han, Allen, och hans förbannade ädelstål varit, och gett en tro på ens framtid en gång, så skulle man aldrig känt det så . . . så helvetiskt nu!

DOTTERN

tar några steg fram mot honom så att hon är nära honom till det följande

Det är inte *hans* fel, Erik, inte hans fel, att vi haft det så bra förr, att vi nu knappast härdar ut . . .

Det höres ett kraftigt brakande utanför — Alla de innevarande reagera genom att vända sig mot fönstren. Morfadern reser sig upp på knä i utdragssoffan — Dottern skälver till och rusar, instinktivt fram till Ynglingen, tyende sig till honom.

DOTTERN

Åh, Gud! Vad var det?

YNGLINGEN

Ingenting — ingenting farligt, käraste.

MANNEN

Det var bara det gamla trädet som föll.

Andre och tredje mannen, Hustrun och David Allen stå alltjämt tysta och stilla, som om de ännu inte hunnit smälta orden.

YNGLINGEN

fort och lidelsefullt i det han drar dottern närmare sig

Gerda, Gerda! Hör på! Jag följer med er! Hur det än blir!

DOTTERN

likadant

Nej, nej, Erik! *Jag* stannar hos *dig!* Eller följer dig! Vart du än går! Vad som än sker med oss!

YNGLINGEN

Åhnej, nej, det är *jag* som ska följa *dig!*

I detta ögonblick sjunker morfadern ihop i soffan. Hustrun som observerar det skyndar fram. Hennes rörelse kommer de andra att följa henne med ögonen, så att allas blickar äro fästade på henne då hon böjer sig ner över soffan och lyfter upp morfaderns huvud, seende på hans ansikte. Ett ögonblicks paus. Så rätar hon på sig och ser mot de övriga.

HUSTRUN

Den gamle är död.

DAVID ALLEN

Då — stannade han alltså.

MANNEN

Ja. Han stannade, han.

TREDJE BILDEN

Jakob Allens vardagsrum.

Ett rätt så stort rum med enkla linjer. Kultiverad inredning. I fonden fönster. Entréer åt båda sidor. Rökbord. Ett serveringsbord på hjul, på vilket flaskor och glas redan står. Bokhyllor och god konst

JAKOB ALLEN

kommer in från höger, där dörrarna står öppna, och drar under tiden på sig en rökrock. Han går direkt fram till rökbordet, sjunker med en liten suck av belåtenhet ner i en stol, drar till sig en aftontidning och börjar ögna i den medan han samtidigt tänder en cigarett. Efter ett ögonblick kommer fru Allen in från andra sidan. Hon stannar på lite avstånd från Allen. De hälsa inte på varandra, men det märks inte heller någon prononcerad fiendskap mellan dem. Det verkar bara som om de skulle betrakta varandra såsom ting i rummet

FRU ALLEN

Jaså, det *var* du som kom då.

ALLEN

utan att se upp från tidningen

Ville du mig någe, Helen?

FRU ALLEN

Det har varit en herre här och sökt dig i dag.

ALLEN

Jaså. Varför skickade du honom inte till verkstan.

FRU ALLEN

En *sån* man skickar man inte till din så kallade verkstad.

ALLEN

Inte? För hans skull? Eller för verkstans skull?

FRU ALLEN

För ditt anseendes skull.

det kommer ett drag av nervositet och hän i hennes sätt

Det var en civilingenjör Wreme. Han hade något viktigt att tala med dig om. Efter vad jag förstod var det fråga om nån slags anbud.

ALLEN

ser upp, ofrivilligt lite nyfiken

Så — så?

FRU ALLEN

Och därför ville jag inte han skulle se dig — den *store* ingenjör Allen — stående som en vanlig grovarbetare i en lumpen reparationsverkstad.

ALLEN

Du menar att det skulle förminskat mitt värde.

FRU ALLEN

Var du glad åt att jag gör vad jag kan för dig.

ALLEN

ler undvikande i det han åter börjar ögna i tidningen

Javisst, javisst, kära Helen. Det är bara det, ser du, att om han är ingenjör själv och har något anbud att göra mig, så har han redan tagit reda på allt om mina förhållanden. Och då var det ju meningslöst att spela komedi.

FRU ALLEN

Meningslöst?! Åh, för dig tycks allting blivit meningslöst.

hon tystnar och går upp mot fönstret, står och ser ut några sekunder, medan hon nervöst hamrar med högra knutna näven i vänstra handflatan. Så svänger hon lite häftigt runt

Om han nu skulle ha något fördelaktigt att erbjuda dig — en god anställning till exempel — då kommer du väl att säga att det är meningslöst att ta den också?

ALLEN

ser rakt fram, ler liksom för sig själv

Kanske. Jag trivs här . . .

FRU ALLEN

Men *jag* trivs inte. Jag är trött på det här ruttna livet. Trött på eländet och förfallet. Jag går här och dör långsamt.

ALLEN

Vi går alla och dör långsamt. Från och med den stund då vi passerade livets middagshöjd . . .

FRU ALLEN

Åh, du — du med dina idiotiska fraser!

går hastigt fram och ställer sig så att hon ser hans ansikte

Men tänk på Rikard! *Han* har inte passerat nån middagshöjd. Han är ung och skulle ännu kunna skapa sig en framtid om han finge en chans. Om vi kom till Stockholm till exempel skulle han kunna börja på Högskolan — ja, bara vi finge bättre inkomster.

ALLEN

ser förbi henne, med ett vemodigt eftertänksamt drag i blicken

Åh, Rikard — Jag tror han är i färd med att ta sitt öde i egna händer.

FRU ALLEN

Han!?

ALLEN

Han tänker gifta sig. Med den nya småskollärarinnan.

FRU ALLEN

Gud i himlen!

samlar sig, blir åter hänfull

Förresten — den stackarn!

ALLEN

Stackarn?

FRU ALLEN

Stackarn, ja. Hur ska han kunna klara sig om han inte bor hemma? Och *hit* kommer han sannerligen inte att få dra någe fruntimmer.

ALLEN

När en ung man är kär — Lyckligt kär vill säga —
då får han nya krafter. Han kan nästan vad som helst . . .

FRU ALLEN

Det ska alltid vara en kvinna som bär opp en man.

ALLEN

Nej, inte en kvinna. Men mannens egna känslor för en
kvinna.

FRU ALLEN

fnyser

Ordrytteri. Men hur som helst — de där dumheterna
ska jag nog ta ur honom.

ALLEN

Lyckas du med det, så är han ju inte värd annat.

man hör någon, eller några, komma. Båda vända sig
mot entréen.

DAVID ALLEN

kommer in — hälsar formellt mot fru Allen och vänder
sig sedan mot Allen

God middag, Helen. — Går vi ut efter middan, Jakob?

FRU ALLEN

infaller nästan bryskt

Jakob får besök när som helst. Affärsbesök. — Var
inte Rikard med dig?

DAVID ALLEN

Jo, han kommer . . .

i detta ögonblick kommer Rikard i dörren.

RIKARD

Frågade du efter mig, mamma?

FRU ALLEN

Ja.

pauserar ett ögonblick och betraktar honom med arrogans och ironi

Jaså, du tänker gifta dig, du, Rikard?

RIKARD

överrumplad och bestört

Åh, pappa . . .

ALLEN

stillsamt

Det måste ju komma fram nån gång, min gosse. Om du nu menar allvar.

RIKARD

samlar sig

Ja, det är allvar.

under det följande vänder sig David Allen, liksom generad bort, medan Allen sitter och småler för sig själv, som om han känner sig road på ett stilla sätt.

FRU ALLEN

Allvar! Du talar om allvar. En tjugutvårig valp! Som inte kan — inte begriper — inte vet nånting.

RIKARD

Jag vet att jag älskar Gunhild — det är nog för mig.

FRU ALLEN

Älskar! Pfu! När ni levt tillsammans ett år — ja, mindre än ett år — så är ruset förbi. Och då sitter ni där och stirrar på varann och undrar hur i herrans namn ni kunnat komma ihop nån gång. Och känner er bundna vid varann och börjar hata varann för det.

RIKARD

Nej, nej! Aldrig!

FRU ALLEN

Och vad vet du om henne egentligen, vem är hon? En fröken vem som helst, som kommit nerdimpande här — i den här ruttnande trakten, för att plugga smörja i de halvtokiga ungar som finns kvar. Åh, bara att hon kommit hit och inte kunnat få en bättre plats, det säger ju nog om henne, det säger tillräckligt.

RIKARD

Hon älskar sitt yrke. Och hon vill stanna här just för att människorna har det så svårt här.

FRU ALLEN

Men jag — jag har inte fostrat dig, inte slitit och släpat och försakat, för att du ska kasta bort ditt liv här, kasta bort ditt liv för en sån flickunge.

går plötsligt intill honom, griper honom i kavajslagen och får en moderligt öm ton

Nej, nej, Rikard, min gosse — du kan inte göra din mor någe så ont.

RIKARD

kort paus

Jag vill inte göra *dig* någe ont, mamma. Men jag vill inte heller ge upp mitt eget liv.

FRU ALLEN

lämnar honom — med dystert vrede

Om din far varit en klok mänska så skulle han inte grävt ner sig här, grävt ner sig i sin egen grämselse för att han misslyckats. Han skulle tänkt på dig — och på mig. Och försökt ge oss möjligheter till ett verkligt liv.

RIKARD

saktmodigt

Åh, det verkliga livet, det är väl det som man känner inom sig. Och om man bara håller på *det*...

FRU ALLEN

... så spelar det ingen roll vad man *är*, eller vad andra anser om en, menar du?

RIKARD

Javisst. Om man *känner* att man lever rätt, varför ska man då bry sig om vad andra tänker om en?

DAVID ALLEN

halvt för sig själv

Ungdom — ungdom...

RIKARD

Vad säger farbror?

DAVID ALLEN

Varenda mänska *känner* nog med sig att hon lever rätt, om hon sen lever aldrig så tokigt. Så känslan i sig själv är inget bevis för det rätta eller sanna.

skrattar till kort

Men i alla fall — i det här fallet har du nog rätt, min gosse.

FRU ALLEN

Ingen mänska har rätt att kasta bort sitt eget liv. Hon har ansvar inför sina närmaste.

RIKARD

Jag har förstått att jag har ansvar för min egen framtid.

ALLEN

utan särskild betoning, som om saken egentligen inte berör hans känsloliv

Det är rätt — det är rätt, Rikard . . .

han reser sig lite lojt, går bort och börjar skjuta fram serveringsbordet — Fru Allen står tyst några sekunder och ser, med ett uttryck av vrede och maktlöshet, från den ena till den andra — så börjar hon gå mot entrén till höger.

FRU ALLEN

Nå, gör som du vill då, gör som du vill, din dåre!
hon försvinner.

RIKARD

ser pinad ut och verkar en sekund som om han vill följa efter henne; de andra äro lugna som om de äro vana vid fru Allens utbrott.

ALLEN

placerar serveringsbordet intill rökbordet

En grogg, David?

DAVID ALLEN

Tack.

han sätter sig medan Allen slår upp i glasen.

ALLEN

Och du då, Rikard?

RIKARD

Nej tack, pappa.

han börjar gå oroligt av och an, som om samtalet med modern hetsat upp honom mer än han visat förut. De andra smutta på sina groggar.

ALLEN

Såå, min gosse, du tänker göra allvar av att ge dig i väg härifrån nu? Och gifta dig?

RIKARD

lite stötigt

Ja. Jag tror vi skulle börja på fel sätt om vi gifte oss och stannade kvar. Här där det inte finns nån framtid. Vi skulle liksom inte få nån riktig start. Inom oss, menar jag. Och så måste jag bryta mig en bana.

DAVID ALLEN

Här är det dåligt. Men det värsta är att det är likadant i hela landet, över hela världen.

ALLEN

Varenda tidning man slår upp berättar bara om konkurser och igenslagna fabriker, nerlagda företag . . .

RIKARD

Varför? Herre Gud om man bara kunde förstå *varför* det är som om allting höll på att dö ut!

ALLEN

Det har läst sig nånstans . . .

RIKARD

Hur så? Låst sig?

DAVID ALLEN

Det är världshandeln som stoppats upp. Den fick sig en riktig knäck i första världskriget. Och kanske den fick dödsknäcken i det sista.

ALLEN

Jaa, folken har fått för sig att de ska vara självförsörjande.

DAVID ALLEN

Om du läst din historia riktigt, Rikard, så bör du ju veta att kultur och civilisation alltid blomstrat utmed de stora handelsvägarna — att allt framåtskridande

betingats av samfärdseln och den fria samverkan mellan folken. Men nu — Ja, sen ungefär hundra år tillbaka har väldiga folkmassor kämpat mot vad man kallar merkantilismen.

RIKARD

avbryter otåligt, medan han åter börjar röra sig oroligt

Ja, ja, ja! Men allt det där *vet* man ju. Man talar om det i tidningarna, i böcker, på möten. Inte bara här i landet, utan i alla länder. Men herre gud, när alla *vet* att det är där sjukan sitter, varför gör man ingenting åt den då?

ALLEN

Det kan vara så — att man glömt nånting.

RIKARD

Glömt . . . ?

ALLEN

har just lyft upp sitt glas, men börjar med ens darra på handen och sätter ner det igen — ser plågad ut som om han ångrar vad han sagt

Kanske jag inte menade glömt . . . Nej, inte glömt, inte glömt.

mera samlat

Men . . . Ja, det kan vara så att om man till exempel berövar en individ rätten att utöva en verksamhet som hon hållit på med i hela sitt liv, och som hon älskar över allt annat — om man håller henne bunden vid något annat som hon avskyr, en mycket lång tid — och sen ger

henne fri — då kan hon ha förlorat *förmågan* till det som var det rätta för henne.

RIKARD

Jag kan inte tro att mänskan är — så svag.

ALLEN

rycker till svagt — David Allen som märker det betraktar honom spämt.

RIKARD

fortsätter efter kort paus

Jag kan förstå att de där fruktansvärda krigen som höll på så gott som i tretti år, att de så att säga slog ner folk i skorna. Men det har varit krig förr i historien. Och folken har alltid repat sig efteråt. Åh, det har alltid funnits en oerhörd fond av förnyelsekraft inom mänskorna.

ALLEN

Men fonderna kanske tagit slut till sist.

RIKARD

Åh, nej — åh, nej!

ALLEN

Mänskligheten kan tröttna.

DAVID ALLEN

I varje fall har mänskorna tröttnat på den högspänning som framåtskridandet både krävt av dem och skapat.

RIKARD

Men herre gud — livet självt är ju spänning.

DAVID ALLEN

Javisst. Och den som inte orkar uthärda spänningen han sjunker tillbaka — han sjunker ner i det anonyma, vegetativa livet.

livligare som om han tycker om spekulationer

Och på den vägen är man nu. Man ryggar tillbaka när man ser vart den leder — ner i mörkret — men man kan inte vända om. Det finns förresten ingenting att vända om till . . .

RIKARD

Men värdena — värdena, som vår civilisation byggts upp på — de finns ju kvar.

ALLEN

Men om ingen kan begagna dem . . .

DAVID ALLEN

fortsättande sin egen tankegång

Ända sen första världskriget har mänskorna sakta — sakta, men säkert, nästan ödesbundet — genomsyrats av förakt, tvivel eller misstro mot allt det som vår civilisation byggts på. Mot det arv vi fick från kristendomen och upplysningstidevarvet. Mot föreställningarna om den personliga friheten, mänskovärdet, den objektiva rätten och mänsklighetens enhet — allt detta som är den västerländska kulturens livsprinciper. I stället har man ätit sig fast vid nya så kallade ideologier om blodet

och jorden, om makten och styrkan. I utlevandet av det elementära, animala livet har man sökt sig utlösning ur spänningen.

RIKARD

trevande

Men kulturen bygger ju i alla fall i sista hand på just detta — det elementära i livet, känslorna, instinkterna — på jorden och blodet . . .

DAVID

Åhnej, kulturen är en skapelse av den universella anden. Om man förnekar *den* — om man låter den försvinna — då kvarstår ju livet — *livet* blir ju *alltid* kvar i evigheters evighet, men det sjunker ner till det animala stadiet. Och med kulturen dör också vetenskapen, den tekniska civilisationen, som mänskorna varit så omåttligt stolta åt i århundraden. Då tvingas mänskorna, som trodde att de skulle vinna förnyelse genom uppvärderandet av instinkter och känslor, tillbaka till begynnelsen.

med ett torrt, lite förläget skratt

Herre gud, alla de tusentals människor, som i de här tiderna drivs tillbaka till jorden, för att kunna leva, kan vara glada åt att man ännu inte förlorat förmågan att smida plogar och konstruera slättermaskiner. Om några år kanske . . .

ALLEN

reser sig — har ett svagt uttryck av oro över sig

Det gör mig ont, David — det gör mig ont om alla

skickliga yrkesarbetare, som måste ge sig i väg. Brandts till exempel... Och den där unge mannen — Erik Larsson — som var en sån överdängare på svarven redan innan han fyllt arton år. De hade det bra här en gång. Jag känner det som om *jag* skulle vara skyldig till deras elände.

DAVID ALLEN

För att du en gång skapat deras välstånd...?

ALLEN

Det som de alltid måste minnas med saknad och bitterhet.

DAVID ALLEN

Du är alltför överkänslig, Jakob...

Sång av friska pojk- och flickröster närmar sig utanför, stegras snabbt. De tre innevarande tystna och vända sig lyssnande mot fönstren.

UNGDOMSKÖREN

Oss alla unga som kämpa och strida
oss skänkes handlingen som kräver mer än mod.
Oss skänkes lyckan att offra och lida
dö för den tro som fäder helgat med blod.
Ty ungdom är livets heliga vartid,
ungdom förhoppas mot kommande år.
Vi alla unga i kampen vi sjunga
hänförda, starka mot vårt öde vi går.

ALLEN

Ungdomen sjunger. Sångern om den heroiska döden.

DAVID ALLEN

Till och med barnen fostras upp med offerdödstanken
som sitt enda ideal.

vänder huvudet mot Rikard

Tror du då det finns nån framtid för släktet?

RIKARD

Åh, framtid — framtiden finns alltid.

DAVID ALLEN

med djup resignation

Ja, det är sant. Tid finns alltid. Tid finns alltid framför
mänskorna.

FRU ALLEN

har kommit in under de sista replikerna — infaller

Ingenjör Wreme är här nu, Jakob.

ALLEN

Bra. Bed honom stiga in då.

FRU ALLEN

vänder sig åter mot entrén

DAVID ALLEN

Det är väl bäst att vi lämna er ensamma, Jakob?

FRU ALLEN

hejdar sig, nästan utmanande

J a g stannar inne för min del.

ut till hälften.

ALLEN

Nej, nej, stanna du, David. Och du med, Rikard. Jag tror i alla fall inte det kan bli tal om några hemligheter.

FRU ALLEN

i entrén

Var så god, ingenjör Wreme. Stig in!

WREME

in — Han är en omkring trettio års man, av rätt självsäker typ. Då han sedan talar gör han det koncist och snabbt, med det omisskänneliga uttrycket hos en som vet precis vad han vill och aldrig väntar sig att hans förslag inte skall accepteras.

ALLEN

reser sig och går honom artigt till mötes — Han uppträder som om det är frågan om en ganska likgiltig artighetsvisit

God dag, ingenjörn. Och välkommen. Får jag föreställa . . . ? Det här är min bror, David, fil. doktor, men för närvarande sysselsatt som överlärare i folkskolan. Och det här är — min son, Rikard, mekaniker, om man nu ska fästa sig vid titlar i de här tiderna.

med en gest mot stolen

Var så god och sitt. En grogg kanske?

WREME

Tack. En svag . . .

Ett ögonblicks avvaktande tystnad. David Allen och Rikard försöka visa likgiltighet, men fru Allen är i ohöjd spänning och liksom beredd på att ingripa.

ALLEN

ställer ifrån sig glaset han smuttat på

Nåå? Jag måste ju erkänna att ert besök här hos mig kommer en smula oväntat.

WREME

Jag förstår det. Och ändå är det förberett sen en lång tid . . .

ALLEN

Såå . . .

WREME

För att gå rakt på sak — fyra av våra större industrier inom stålbranschen har utsett mig till ombud för att underhandla med er om en sak.

ALLEN

Jaa?

WREME

utan att tillåta något avbrott

Underhandla är förresten inte rätta ordet. Ja, jag har fått direkt order om att inte framställa saken så som om man vill schackra om den. Utan rakt på sak fråga er: Vilka är era villkor för att överlåta era metoder för ädelstålsframställning på koncernen?

ALLEN

Inga.

WREME

Nej, nej, låt oss inte förhastat oss, ingenjör Allen. Jag kan gott säga att koncernen accepterar nästan vilka villkor som helst från er sida. Vi vet att er gruva är den enda som kan ge den rätta malmen — i varje fall här i landet — och era metoder de enda som kan ge det rätta stålet. Önskar ni att koncernen ska överta gruvan — mot det pris ni sätter? Önskar ni att koncernen ska bygga upp det nerbrunna bruket och på det sättet ge nytt liv just åt den här trakten? Önskar ni . . . ?

ALLEN

reser sig lite häftigt och otåligt, går fram mot fönstren och ställer sig med ryggen mot de andra.

DAVID ALLEN

ser bort från honom — tankfullt.

FRU ALLEN OCH RIKARD

äro i ännu starkare spänning.

WREME

har tystnat vid Allens förflyttning — Han pauserar och trummar lite nervöst mot bordsskivan, för första gången sliten ur sin säkerhet

Vi vet att *ni* vet att så som det fortgått de här sista tio åren kan det inte fortgå — såvida vi inte helt enkelt vill låta både industri och vetenskap helt och hållet förfalla. Laboratorier och försöksanstalter är snart tvungna att slå igen, därför att de sakna de nödvändiga instrumenten, som man kan framställa bara med ert stål. Man kan snart inte tillverka annat än plogjärn och yxor . . .

DAVID ALLEN

Inte ens kanoner av nån kvalitet.

ALLEN

rätar långsamt på sig — avvisande

Det var fler än jag som kom på de där metoderna samtidigt med mig för tjugo år sedan. Schmeiler i Leipzig till exempel...

WREME

Han dog i koncentrationsläger redan för sju år sen.

ALLEN

Nå, men Holcock då? Engelsmannen...?

WREME

Gick under när Salvation Lass minsprängdes. Och ingen av dem efterlämnade några papper. Eller också förstördes anteckningarna.

ALLEN

undertryckt rasande

Men *jag* — jag...

RIKARD

infaller plötsligt

Pappa!

gör min av att skynda fram till fadern, men hejdas av David Allen, som står mellan dem.

ALLEN

bryter nu ut, liksom plågad av sonens vädjan

För djävulen, ingenjör! Vänd er till den ungdom som vuxit upp nu! Vänd er till de där vettvillingarna som for fram som hunner för tio år sen och brände och skövlade för att de gripits av hat till maskinkulturen, hat mot tekniken. Och ville införa en ny livsstil, som de kallade det — ett naturligare liv, gunås! Vänd er till dem och säg: skapa nu, skapa nu för fan, ur era obrukade sunda krafter!

WREME

Vi *vet* ju att ni drabbades svårt under de där kriserna, ingenjör Allen. Men vi vet också att ni inte är den mänska som i lugn och ro kan se allting . . . nå, gå under, utan att hjälpa . . .

ALLEN

äter stilla

Jag vet inte varför just *jag* ska ta itu med att förlösa mänskorna ur det helvete de själva ordnat för sig.

RIKARD

Men, pappa . . .

David Allen hejdar honom som förut.

WREME

Men sälj uppfinningen åt oss! Ni behöver inte själva ta itu med nånting. Säg bara ert pris.

ALLEN

med ett bittert, nästan sjukt leende

Vartenda papper brann upp med bruket.

WREME

Men rekonstruera saken.

ALLEN

Jag är trött. Jag orkar inte mera.

FRU ALLEN

Du är galen bara, galen, galen!

hejdar och lägger band på sig — till de andra

Förlåt — förlåt... Vill ni vara vänliga låta mig tala enskilt med Jakob en stund.

DAVID ALLEN

Vad tänker *du*, Jakob?

ALLEN

Låt det bli som Helen vill, David.

vänder sig bort, trött, resignerad

Jag tror det ändå måste ske — efter det här.

de tre männen avlägsna sig — Allen kvar vid fönstren.

FRU ALLEN

ger honom en bister blick bakifrån, går därpå fram och slår upp en grogg — hon skrattar till torrt och ironiskt

Sannerligen tror jag inte jag måste följa människors exempel och ta mig en grogg. — Kom och gör mig sällskap, kära Jakob.

ALLEN

Tack, inte mera för mig just nu.

FRU ALLEN

Som du vill. — Men vi bör väl vara så pass klara med varann, du och jag, att vi kan diskutera i lugn och ro?

ALLEN

För all del. Och jag tror mig kunna påstå att jag inte förivrat mig gentemot dig de här sista åren.

FRU ALLEN

Tack. Du har varit mycket hänsynfull.

ALLEN

Ingenting att tacka för. Eftersom man visar hänsyn — i den meningen *du* använder ordet — först när alla starkare känslor äro döda.

FRU ALLEN

rycker till ett tag men lyckas bibehålla sin ironiska ton

Jag skulle bli dig *mycket* tacksam, Jakob, om du visade mig samma hänsyn nu. När du kan göra det på ett verkligt *storslaget* sätt. Genom att reflektera allvarligt på det där anbudet, menar jag.

ALLEN

Det skulle innebära *mer* än att visa hänsyn — det skulle vara ett alltför stort offer.

FRU ALLEN

Offer . . . ?

ALLEN

Precis. Jag har uppnått ett slags lugn den sista tiden.

Du kan kalla det resignation. Eller självuppgivenhet. Eller vad som helst. I alla fall så känner jag ingen önskan att ta i på nytt. Ingen sån där *riktig* vilja inom mig själv. Och då så . . .

FRU ALLEN

springer upp häftigt

Jag finner mig inte i det, jag finner mig inte i det!

ALLEN

Jag kan inte inse vad du kan göra annat.

FRU ALLEN

Naturligtvis inte! Jag är ju i ditt våld. Du har köpt mig en gång för alla. Jag är slavinnan. Och då har jag ju bara att finna mig, finna mig i det ruttna livet.

ALLEN

Om du inte trivs med livet här, så . . . Ja, jag fattar inte varför du inte gett dig i väg för länge sen. Antingen gör man ju det bästa av det liv som man har, eller också bryter man upp.

FRU ALLEN

Till vad? Till att svälta ihjäl? Eller . . . ?

skrattar till hårt och ger plötsligt uttryck åt att hon känner en våldsamt animalisk kraft inom sig

Förresten! Skulle *jag* behöva svälta ihjäl? Eller ens lida nöd? *Jag* som ännu är i mina bästa år. Och känner mig starkare än någonsin!

för med en nästan smeksam gest handen över sitt eget ansikte

Och inte är jag nån fuling heller. Nej, nej, ingen fuling, ingen gammal rynkig kär'ng, gudskelov!

går av och an som om tanken upprör henne ytterligare

Och inte är jag nån dumbom heller. Ingen sentimental fjolla! Åh nej, åh nej! Jag *kan* männen i det här laget. Och *det* är en skön sak. Det är bra med erfarenhet. Jag skulle ännu kunna . . .

tystnar som om hon överväger tanken, kännande sig frestad.

ALLEN

har under det föregående betraktat henne liksom ofrivilligt fascinerad — men drar sig så åter inom sitt skal och förblir balanserad

Jag vet det. Att det finns massor av män som skulle kunna ge dig den sociala ställning du kräver. Och bli yra i huvet av att få äga dig.

FRU ALLEN

Jaså, du vet det?

ALLEN

skrattar nu till lite nervöst

Åh, man lever inte tillsammans med dig — så som vi levde ihop — i femton år utan att lära känna hur passionerad och sensualistisk du är i ditt innersta — hur du kan älska — hur mjuk och självuppgiven du kan göra en man . . . Men . . .

hejdar sig — går fram till bordet och slår upp en grogg åt sig, en aning darrande på handen.

FRU ALLEN

står tyst och betraktar honom forskande och avvaktande tills han stjälpit i sig drycken

ALLEN

Jag förstår bara inte — jag har *aldrig* kunnat fatta det — varför du stannat här hos mig. Så som du ändå är. Med de krav på livet du har. Och ändå gått med ryggen vänd åt mig i tio års tid.

FRU ALLEN

går fram till honom, bakifrån, och smeker honom lätt över håret

Säg mig, Jakob, varför skulle vi inte kunna glömma de här olyckssaliga sista åren?

ALLEN

Glömma . . . ?

FRU ALLEN

Ja. Vi har ännu några år kvar. Och vi har det som är bättre än ungdom. Vi har vår erfarenhet — vår kunskap om varann och varanns önskningar. Vi skulle kunna få det mycket, mycket härligare än — än under de första åren av vårt samliv.

ALLEN

Nu är det *du* som vill köpa *mig*! Och betala med din kropp.

FRU ALLEN

lämnar honom — upprörd

Åh, vilket svineri, vilket avskyvärt svineri!

ALLEN

reser sig, trött

Du har rätt. Och varför fortsätta det här meningslösa samtalet? Jag kommer ändå aldrig att göra som du vill.

FRU ALLEN

Jag förstår dig nog, jag *förstår* dig nog, käre Jakob! Nu har du äntligen funnit tillfället att straffa mig, tycker du.

ALLEN

Om du känner det så, då måste du ju ha gått och burit på skuldkänslor . . .

FRU ALLEN

Undra på det! Då jag alltid känt dina förbannade otillfredsställda krav på mig.

ALLEN

Om du velat tillfredsställa mitt behov att visa dig ömhet och begär, då skulle du inte känt det som ett *krav*. Men när en kvinna slutar älska sin man, då uppfattar hon hans känslor som ett olidligt krav på sig. Då måste hon hävda sig mot honom, då måste hon förklara sig som en självständig varelse . . .

FRU ALLEN

Nå, har inte varje kvinna den rätten, kanske?

ALLEN

Jovisst, därför att hon *är* en självständig varelse i lika hög grad som mannen.

med ett svagt spydigt leende

Men, kära Helen, när hon förnekar att mannen kan ha några krav på *henne*, så måste hon ju också avstå från alla krav på *honom*. Och där står vi nu — med var och en *sitt* liv — och inga trådar mellan oss.

FRU ALLEN

gripes åter av den feberaktiga oron, som hon förgäves försöker undertrycka uttrycken för

Jaså, där står vi nu, säger du, där står vi nu. Två mogna — och ganska intelligenta människor. Och ändå dömda att bara traska runt — som ekorrar i en bur. Så löjligt! Så urfånigt! — Och du, du! En gång i tiden en av världens förnämsta vetenskapsmän och industriledare! Du sitter där på din stjärt och är nöjd! Du — en karl som ännu inte fyllt femtio — *nöjd* med att släpa fram resten av sitt liv som en orkeslös och impotent gubbe.

ALLEN

rycker till — ofrivilligt, plågat

Gud i himlen . . .!

FRU ALLEN

Högg det, vad?

ALLEN

Ja. Underligt nog, eftersom jag egentligen vetat det i hela mitt liv.

FRU ALLEN

Vad då? Att du skulle komma att leva så där?

ALLEN

Nej. Men att det inte var *mig* du älskade. Det var framgången och äran som fått kropp i mig.

FRU ALLEN

Det är lögn! Lögn! Lögn!

ALLEN

Skulle du annars vänt mig ryggen just när kraschen kom — när jag slogs till marken och gick omkring som en bedövd.

FRU ALLEN

hest

Jag kunde inte — älska en man — som lät slå sig till marken så där. Inte lägga mig med en man som verkade mera död än levande.

ALLEN

med undertryckt upphetsning

Men *nu, nu* är du beredd! När du ser framgången och äran vinka mig igen. Bara jag ville sträcka ut handen och ta den.

FRU ALLEN

Det — skulle göra dig — till en annan man. Eller till den forna!

ALLEN

Åh, gud, vilken kvinnlig känsl sofistisk.

ironiskt igen

Men tänk om jag nu håller på det jag *är*, utan allt det där andra? Om jag håller på mänskan inom mig — *mänskan*, förstår du — och skulle hålla på henne om jag också vore den uslaste tiggare . . . ?

skrattar till kort — börjar slå upp en grogg till

Förresten tjänar det ingenting till att vi snurrar runt i den cirkeln längre. Jag har sagt mitt ord.

I detta ögonblick slås dörren — entrédörren upp. Rikard kommer in. Han stänger efter sig, och ställer sig med ryggen mot dörren, alltför andlöst ivrig för att kunna tala omedelbart. Allen reser sig, som om han anar att något hänt och väntar ny strid.

RIKARD

Pappa! Det har kommit ut i samhället!

ALLEN

Vad då?

RIKARD

Alltsammans! Vem Wreme är — vad han vill dig.

ALLEN

trummar nervöst med fingrarna mot stolskarmen

Såå — såå . . .

RIKARD

Och Brandt är därnere. Och ett par gubbar till. Och nere i samhället är de som tokiga, påstås det. Varenda mänska kommer löpande hit upp — gubbar och gummor och ungar och hundar . . .

ALLEN

Såå — såå . . .

FRU ALLEN

brister ut i ett gällt, nervöst skratt

Åh — Åh, om också själva kejsaren av Japan kom hit så skulle din far spotta honom i nosen och säga: Jag är inte hemma.

RIKARD

stelnar till

Vad menar du, mamma?

FRU ALLEN

Din far är galen, spritt språngande galen!

RIKARD

Nej, nej!

drar djupt efter andan, går ett par steg närmare Allen

Men, pappa . . . Jag . . . jag trodde . . .

ALLEN

efter kort väntan — vekt

Vad trodde du, min gosse?

RIKARD

osäkert

Att — att det här skulle göra allting — annorlunda för dig. Jag menar att folk fått tag i saken. Du skulle bara se dem, pappa! De är ju som barn. Så glada, så för-

väntansfulla och virriga. Först när jag träffade Brandt och de där andra — först då förstod jag *riktigt* hur de lidit, hur hopplöst de haft det.

ALLEN

Säg mig, min gosse, vad vill *du* att jag ska göra?

RIKARD

tvekar — sedan med större värdighet än han förut visat

Jag vet inte . . . Jo, jag vet. Jag önskar att du inte ska göra något som du *inte* själv vill.

så bryter ungdomens entusiasm fram inom honom

Men — Åh Gud — vad det skulle varit härligt att få stanna här. Och hjälpa till. Och få lära sig något under dig, tillsammans med dig! Och få se alla de där stackars mänskorna . . .

han hejdar sig lite bestört.

ALLEN

andas tungt och betraktar honom plågad. Efter en kort paus vänder sig Allen bort, går fram till fönstren och ser ut — grubblande — halvt för sig själv

Ja, det är sant. Hela samhället tycks vara på väg hit upp. Men att det fanns så mycket människor kvar här — det visste jag inte. Det är ju så många som gett sig i väg. — Ja, det är ju så många som gett sig i väg. Till andra platser för att söka skapa sig en framtid.

drar djupt efter andan, vänder sig mot Rikard

Vill du — be ingenjör Wreme komma in igen, Rikard.

RIKARD

Ja. Javisst, pappa.

tvekar ett ögonblick som om han gärna vill säga något mera, men vänder sig sedan sakta om och går ut — Allen och fru Allen betrakta varandra tyst några sekunder.

FRU ALLEN

Kanske — kanske jag borde tacka dig, Jakob.

ALLEN

Nej, det borde du inte. Vad jag gör nu har ju inte du nån del i. Och kom ihåg, Helen, att vad som än sker, så kommer jag inte att anse att du är skuld till det.

Då Wreme just visar sig i entrén skiftar han om till lite ansträngd artighet, i det han samtidigt går fram mot rökbordet

Stig in och slå er ner, ingenjör Wreme. Och låt oss diskutera — framtiden.

R I D Å

FJÄRDE BILDEN

Vid det nedbrunna bruket.

Scenen ser likadan ut som i första bilden, med undantag av att man till höger i bakgrunden ser en del av ett nyuppfört skjul av omålade plankor.

Kvällssol som i första bilden.

Ynglingen och Dottern sitter på stenarna, förtroligt nära varandra, med ett uttryck av ro över sig. De äro tysta ett ögonblick efter det ridån gått upp. En fågel kvittrar till.

YNGLINGEN

Hörde du?

DOTTERN

Vad då?

YNGLINGEN

Fåglarna ha börjat sätta sig på nattkvisten och drilla mot solen. Ta avsked för dan.

DOTTERN

Vad du är romantisk, käraste . . .

YNGLINGEN

Jag har aldrig lagt märke till sånt. Inte förrän efter den där dan då du sa att du ville stanna med mig — hur det än kommer att gå.

DOTTERN

med ett ljusst leende

Jag är glad — o, jag är så *gränslöst* glad åt att jag sa det!

YNGLINGEN

Är det *riktigt* säkert, käraste du?

DOTTERN

Jag är mycket glad åt att jag sa det just *då*. Innan vi fick några förhoppningar. Jag tycker att allting mellan dig och mig kommer att bli liksom *starkare* just därför. Jag menar — för att vi kom överens om att leva tillsammans fast vi inte visste om vi skulle kunna få mat dan därpå.

YNGLINGEN

Det är rätt — nu kommer vi aldrig att kunna känna misstro mot varann.

lite vardagligt livligare

Du, Gerda, jag har nånting att tala om för dig.

DOTTERN

Någe roligt?

YNGLINGEN

efter ett kort, roat skratt

John Olsson och jag var och hämtade en griskulting i natt. Hos en bonde en mil härifrån.

DOTTERN

Äh!

YNGLINGEN

Vi delar den. Och naturligtvis delar jag min del med er.

DOTTERN

Men — det är ju stöld.

YNGLINGEN

Strunt! Bonden har fullt upp. Och *vi* har inte haft nånting ordentligt att stoppa i oss på gud vet *hur* lång tid.

efter ännu ett roat skratt

Vem bryr sig förresten om rätt eller orätt numera? Längre söder ut påstås det att bönderna har beväpnade nattvakter. Den här bondstackarn kommer nog också att gå med hagelbössan under armen utanför lagårn i natt . . .

DOTTERN

Men du måste lova mig, Erik, att ni betalar honom när arbetet här kommer i gång på allvar.

YNGLINGEN

Ja, för all del — det lovar jag.

med plötsligt frambrytande oro

Men varför blir det ingenting av? Det är ju en månad sen han började nu.

DOTTERN

Men han håller ju på. Och han måste få tid på sig — ja, han måste få tid på sig.

Mannen, Hustrun, Andre och Tredje Mannen komma från vänster — De stanna vid sidan — Alla se mot skjudet till höger.

MANNEN

till ynglingen

Har Allen kommit ut än?

YNGLINGEN

Inte den här vägen åtminstone.

ANDRE MANNEN

Han kanske inte alls kommer.

TREDJE MANNEN

Ibland stannar han ju där inne både nätter och dagar i sträck.

ANDRE MANNEN

Åh, bara han vore färdig snart, bara han vore färdig snart.

TREDJE MANNEN

Ja, bara han vore färdig snart.

YNGLINGEN

Det skulle vara härligt att få hugga i igen. Med nånting som man kan. Och begriper meningen med.

MANNEN

Man har ju så primitiva grejor att arbeta med i det där

skjulet. Det vore annorlunda om han hade ett riktigt labbis.

Rikard och Gunhild kommer om hörnet av ruinerna.
De stanna när de se hur många människor som samlats.

GUNHILD

Ååh — platsen är upptagen, Rikard. *Vår* plats.

RIKARD

Käraste — den blir inte mindre vår därför att andra sitter där ibland.

GUNHILD

Ska vi vända om?

RIKARD

Nej, låt oss stanna ett tag. Pappa måste komma den här vägen. Om han kommer alls.

De övriga ha så småningom riktat uppmärksamheten åt deras håll.

MANNEN

Säg, Rikard Allen, *vet* ni nånting om hur det går?

RIKARD

Nej, nej, *jag* vet ingenting.

HUSTRUN

Man påstod att ni hjälpte er far.

RIKARD

Jag *gjorde* det. En vecka. Men sen ville han vara ensam.

ANDRE MANNEN

Åhå, sen ville han vara ensam!

HUSTRUN

Han har visst blivit bra underlig på sista tiden — er far. Underligare än förr. *Säger* han verkligen ingenting alls? Åt er — eller er mor?

RIKARD

bryter ut, lite nervöst

Det hör ju inte hit, det hör inte alls hit. Han arbetar ju, han *arbetar*.

YNGLINGEN

Men tänk om han misslyckas?

RIKARD

Nej, nej, han misslyckas inte. Han *kan* inte misslyckas. Åh, herre gud! Skulle han misslyckas med sin egen sak. Den som han gjort en gång. Skapat alldeles ur intet!

YNGLINGEN

Men *om* säger jag — *om*...!

HUSTRUN

När en mänska inte *säger* nånting — när hon inte

vill *tala* om det hon håller på med — då — då känner hon ångesten inom sig — ångesten för att misslyckas.

DOTTERN

Det är sant, det är sant. Om en mänska tror riktigt på sig själv då vill hon tala till andra människor, då vill hon glädja dem med sin tro. Men om hon tiger...

GUNHILD

Nej, nej, *så* är det inte. När en mänska går tyst och stilla — som Allen just nu — och inte vill tala till andra, då föds det nånting inom henne, då *sker* det nånting inom henne.

RIKARD

en smula högdraget

En man som *han* har ingen skyldighet att gå omkring och upplysa andra om hur det går med hans arbete.

MANNEN

Nej, nej, naturligtvis inte, herr Allen — det förstår vi så väl. Men nu är det *så*, ser ni...

HUSTRUN

Vi har övergett alla våra andra planer för den här förhoppningens skull.

ANDRE MANNEN

Just *det*, ja.

TREDJE MANNEN

Vi skulle varit långt opp i norr i det här laget, och i full fart med höstplöjningen.

HUSTRUN

Och där hade vi åtminstone haft potatis och mjöl och sånt som staten lämnar på kredit till nybyggarna det första året.

MANNEN

Förstå oss, herr Allen. Vi misstror inte er far. Vi vet att han är ett geni, som de säger. Vi vet att han arbetar nästan ihjäl sig. Och vi blev så väldigt glada när han började de nya experimenten . . .

ANDRE MANNEN

Ja, fan vet hur glad man blev.

MANNEN

Vi tänkte att nu är den mörka tiden förbi. Nu ska industrin komma i gång igen. Nu ska livet bli sånt vi varit vana vid. Det liv som vi vuxit upp i och känner oss hemma i . . .

YNGLINGEN

Ja! Och vi tänkte att härifrån skulle strömma nytt liv ut över hela landet, över hela världen — en ström av liv i form av fina instrument och verktyg, som *vi* hade skapat, och som sen skulle skapa nya på andra håll. Verktyg som bygger upp civilisationen.

TTREDJE MANNEN

Prat, prat, prat! Den enda frågan är: när får man börja, när får man börja?

ANDRE MANNEN

Och när man går och väntar så här, så tänker man: om nu allting går åt pipan? Hur ska det då gå med oss?

HUSTRUN

plötsligt beskt

Då får vi stanna här. På samma sätt som gamle morfar stannade. Mellan fyra bräder.

RIKARD

hetsad

Men jag vet ingenting, ingenting. Det är det enda jag kan säga. Pappa talar inte om saken. Inte med *mig*. Inte med nån annan heller. När han kommer hem stänger han in sig. Men han arbetar så mycket en mänska står ut med. Ni behöver inte vara oroliga. Nej, ni behöver inte vara oroliga.

MANNEN

Det är vänligt av er att säga det. Och vi vill ju så gärna tro det.

DOTTERN

Om vi inte trodde det, då . . . Nej, nej, nej! O gud, låt honom inte misslyckas, låt honom inte misslyckas! Ååh . . .

Hon är den enda som står rakt vänd mot vänster — Allen kommer därifrån. Vid hennes utrop då hon ser honom, vända sig de andra åt det hållet. Det blir ett ögonblicks paus. Därpå skyndar Rikard mot fadern, som stannat tvekande.

RIKARD

Pappa! Åh, säg hur går det?

ALLEN

nervös och undvikande

Bra. Bara bra, min gosse.

RIKARD

Riktigt säkert?

ALLEN

Javisst, javisst är det säkert.

GUNHILD

och även de övriga ha dragit sig närmare de två

Ni ser så trött ut, farbror. Ni borde vila ett par dar . . .

ALLEN

med längtan

Vila — Åh, *vila* . . .

skrattar till kort

Nej, nej, kära barn, inte är jag trött inte. När man går upp i en sak som man älskar av hela sin själ kan man förresten inte bli trött. Arbetet är en kraftkälla, ska jag säga er . . .

GUNHILD

Men ni borde åtminstone låta Rikard hjälpa er igen . . .

ALLEN

Det är meningslöst, fullkomligt meningslöst . . .

sökande efter orden

Där jag står nu . . . Vad skulle jag säga . . . Jo, där jag står nu kan ingen annan än jag själv — ingen, ingen annan — avgöra vad jag ska göra . . .

RIKARD

Tror du det dröjer länge — innan du blir klar?

ALLEN

Nej då, nej då — inte så länge.

RIKARD

Kan du inte säga någe mera bestämt?

Frågan liksom förlöser samma undran hos de övriga, vilka tränga lite närmare Allen, ivriga och oroliga.

ANDRE MANNEN

Ja, ja, någe mera bestämt.

TREDJE MANNEN

Nånting att riktigt *ta* på, så att säga.

YNGLINGEN

Vi har ju slängt allting annat för den här sakens skull.

MANNEN

Ingenjörn förstår väl...? Vi har ju inget annat att göra än gå och vänta...

HUSTRUN

för sig själv vid sidan om

Ja, *vänta* och *vänta*, ja. Alltid vänta. Ingenting kunna göra.

MANNEN

Och därför så...

ALLEN

bryter ut, hetsad

Nej, nej, bed mig inte! Jag *kan* inte säga nånting, *kan* inte säga nånting. Jag arbetar! Det är allt. Och jag hoppas...

han går mot höger för att avlägsna sig, men stannar mitt i den spridda gruppen — Lite hjälplöst, som om han ändå av medlidande vill säga dem ett gott ord

Kära vänner — Ni måste förstå mig. Och ha tålamod lite till. Jag gör vad jag kan. Men det finns svårigheter — svårigheter, ja. Men allting ska nog bli bra...

liksom i panik medan han skyndar ut

Ja, ja, ja, allting ska nog bli bra — bra...

kort paus — de innevarande se efter honom, sedan på varandra — liksom hjälplöst — Hustrun gör sist en bitter gest.

HUSTRUN

Ja. Då är det ingenting annat att göra, då — än *vänta* — vänta och ha tålamod.

MANNEN

Det är underligt ändå — att så många mänskors livska behöva bero på *en enda* annan mäskas huvud och kraft.

Andre och tredje mannen se resignerade och ordlösa ut — Dottern tyr sig skyddssökande till Ynglingen. Rikard och Gunhild närma sig varandra och börja röra sig mot höger.

FEMTE BILDEN

Jakob Allens vardagsrum.

Fru Allen går, med undertryckt upprördhet, av och an i rummet — Hon tittar ibland mot dörren till vänster. Rikard kommer in efter ett ögonblick. Han ser sig kring, sökande.

RIKARD

Har inte pappa kommit hem ännu?

FRU ALLEN

Han har stängt in sig. Som vanligt numera.

RIKARD

Jaså. Ja, han arbetar väl.

FRU ALLEN

Om det vore *så*, ja! Herre gud, om det vore *så*!

RIKARD

Vad — tror du han gör då?

FRU ALLEN

Jag vet inte. Men jag är rädd. Rädd! Tänk att *jag* skulle bli rädd av att tänka på . . .

går plötsligt fram och bultar på dörren flera gånger

Jakob!

inget svar

Jakob! Jakob!

inget svar

Hör du inte, Jakob? Jag vill *tala* med dig. — Du kan inte stänga in dig så där. Du kan inte hålla *mig* utanför . . .

RIKARD

går fram, lägger lugnande sin hand på hennes arm

Mamma — låt bli, låt bli . . .

FRU ALLEN

avlägsnar sig från dörren

Åh, han är en djävul — en djävul!

RIKARD

Jag tycker inte alls det är märkvärdigt att en mänska vill vara ensam när han håller på med någe sånt där viktigt . . .

FRU ALLEN

hårt

Han känner inte behov av ensamhet, utan rädsla för att se andra människor i ansiktet. Människor som han vet är beroende av honom, och som han tänker svika.

RIKARD

Nej, nej, han sviker inte.

FRU ALLEN

halvt för sig själv

Jag undrar — åh, jag undrar vad som försiggår i det där huvet just nu.

RIKARD

Ingenting dåligt, mamma, säkert ingenting dåligt.

FRU ALLEN

Vad vet *du* om den saken? *Du!* — I tio års tid har han nu gått här hemma och hållit sina tankar för sig själv. Han förstår inte hur ohyggligt det har känts för en annan. Eller kanske han gjort det. Och just därför pinar mig . . .

RIKARD

Nej, nej, *mamma!*

går impulsivt fram till henne — fattar hennes händer

Du, mamma! Berätta vad det är som står mellan er två. Gör det! Jag tycker ju så mycket om er båda. Och jag lider av att ni är olyckliga.

FRU ALLEN

Det är ingenting som står mellan oss . . . Men kanske nånting som — brustit . . .

slår om och skrattar till hårt

Förresten, vad tjänar det till att *prata* om det? Och varför går jag här som en idiot? Och väntar och väntar . . .

En ringning höres

Så där ja!

går snabbt ut till vänster.

RIKARD

tvekar en sekund — går sedan fram och knackar på Allens dörr

Pappa!

inget svar

Pappa! Jag är ensam härute. Och jag vill gärna tala med dig.

ALLEN

efter några sekunders väntan öppnas dörren och Allen ser försiktigt ut

Jaså, du är ensam, min gosse — alldeles ensam?

kommer ut helt, mera tård, tröttare än sist — samtidigt också en smula nervöst forcerad

Javisst, javisst är du ensam. Det är bra, mycket bra. Jag måste erkänna att mitt arbetsrum är en smula trångt — och att det är skönt att sträcka på benen ett tag. rör sig i rummet.

RIKARD

Varför stänger du in dig så där, pappa?

ALLEN

Vad nu? Stänger jag in mig? Inte alls — inte alls. Eller kanske . . . Ja, jag behöver tänka i lugn och ro. Du förstår — saken är lite svårare än man tror. Ja, ja, ganska mycket svårare . . .

RIKARD

Du — ser trött ut, pappa.

ALLEN

Åhja, åhja, man är ju inte *ung* längre, inte 25 år. Så man står inte ut med vad som helst, inte.

RIKARD

Vill du inte låta mig hjälpa dig, pappa?

ALLEN

Vad? Hjälp?

blir tvärt mera gripet samlad, värdigare

Ack, käre gosse, visst vill jag. Eftersom *du* vill. Men herre gud! Det som jag för tjugo år sedan kom fram till var resultatet av många års studier, av många sömnlösa nätter, av mycket och hårt arbete. Och så skulle *du*...

skakar beklagande på huvudet

Nej, käre Rikard, jag är rädd för att det som måste skapas måste komma ur *mig ensam*, helt och hållet bara ur *mig*. — Det är kanske det som är så svårt — att veta att man är fullkomligt ensam om en sak. Att veta att ingen, ingen annan mänska kan hjälpa en. Det ställer en liksom på *sidan* av tillvaron.

RIKARD

Men det är ju *det* som jag tycker är så svårt — att du känner på det sättet. Jag — jag...

bryter ut

Åh, herre gud, jag kan ju inte lida att se hur ensam du är. Hur främmande du och mamma är för varann. Jag har det inom mig varenda dag, varenda minut av dan: att jag vill se er båda som jag tyckt om, lyckliga med varann. Eller om inte lyckliga, så åtminstone *så* att ni inte...

ALLEN

Lev ditt eget liv, min gosse. Kom ihåg det: lev bara ditt eget liv!

RIKARD

Ja, ja, jag *vet*. Jag har ju tänkt det så ofta. Jag har ju sagt åt mig själv: ditt eget liv är det enda du kan leva. Men i alla fall — när jag ser och hör mänskorna där nere i samhället tala om sina förhoppningar och drömmar . . . Då tänker jag: Det är på *min* far som deras liv hänger.

ALLEN

äter forcerat nervös

Tala inte om saken — *tala* bara inte om saken!
Allting går bra — bara bra — Säg dem det . . .

då man hör ljudet av en dörr som smäller igen

Hör du . . . Nu kommer Helen!

snurrar runt på klacken och går in till sig själv. Ett ögonblick senare kommer fru Allen in — hon stannar nära dörren och ser sig lite misstänksamt omkring

Det var ingenting — bara ett bud.

efter ett ögonblick

Har Jakob varit härute?

RIKARD

ur stånd att ljuga

Ja. Ett ögonblick. Det — det var en sak han ville hämta.

FRU ALLEN

Hm! Dumheter! Han hörde naturligtvis att jag försvann. Och då passade han på. — Åhja, åhja, det är bara *mig*, bara *mig*, som han inte vill träffa. Nå, vad sa han då?

RIKARD

Ingenting *särskilt* precis. Men — ja, vet du, mamma, jag fick den känslan att han egentligen inte *vill* fortsätta sitt arbete.

FRU ALLEN

Har du inte kommit underfund med *det* förrän nu?

RIKARD

Nej, nej, men så *kan* det inte vara! Jag tog fel.

FRU ALLEN

Men precis *så är* det! Åh, han *vill* inte! För att han hatar mig! Men han känner att han *måste*. För din skull.

RIKARD

Herre gud! Om jag trodde det skulle jag inte uthärda att han höll på. Och pinade sig själv.

FRU ALLEN

Varför tror *du* att han fortsätter då?

RIKARD

Jag trodde . . . att när han fick veta hur mänskorna nere i samhället började hoppas igen . . . hur glada de blev . . .

FRU ALLEN

Idioti! Det var inte *deras* glädje som gjorde det. Det var deras glädje, lysande i *dina* ögon, min stackars pojke . . .

RIKARD

Åh!

efter ett ögonblick av samling

Säg mig, mamma, varför hatar du pappa så intensivt?

FRU ALLEN

med brutal uppriktighet

Därför att jag älskat honom så intensivt.

RIKARD

O gud, inte kan man hata för att man älskat.

FRU ALLEN

Jo, just *därför*. Om man inte älskat så kan man inte hata. Men just den man älskat över allting grips man av hat till. När det som man älskade hos honom dör. När han förändras. Och blir en annan. En *svag* mänska.

RIKARD

Du menar — att för tio år sen — när kraschen kom och pappa tappade taget...?

FRU ALLEN

Just för att jag älskade honom då kunde jag inte lida att se honom gå under.

RIKARD

i upphetsning

Om du älskat honom borde du hjälpt honom.

FRU ALLEN

Eftersom jag *led så*, kunde jag inte närma mig honom. Eller låta honom närma sig mig.

RIKARD

Du borde hjälpt honom! Du borde hjälpt honom!

FRU ALLEN

Om han behövt min hjälp för att resa sig, så — så skulle jag inte älskat honom längre. Och vad hade det *då* varit kvar.

skrattar till hänfullt och bittert

Ja, så är det, din unga dumbom! En människas liv är ingen rak linje. Det är krokvägar och vindlingar, försök och misstag.

nästan hatfullt

Herre gud, herre gud, bara inte mänskan grävt ner sig, bara han inte grävt ner sig så ohyggligt . . .!

med intensivt självförsvar

Hur kunde *jag* veta — vad hade *jag* för skyldighet att veta — att han kände sig så beroende av mig, så att en liten tid av misstämning hos mig . . .?

RIKARD

Du borde förstätt honom.

FRU ALLEN

Förstå — herre gud — *förstå!* När två människor är unga och känslorna strömmar friskt och hett mellan dem, då tror de att de förstår varann därför att pulsarna slår i samma takt. Men så fort det spontana upphört, då för-

söker de att förstå — och missförstår. Därför att då är de inte *ett*, utan då är de *två*.

RIKARD

ställd, svarslös och orolig

Men så här kan det inte fortgå. Nej, nej, så här kan det inte fortgå. Han kommer att misslyckas. Och vi måste göra nånting.

FRU ALLEN

Göra — vad?

RIKARD

Vad som helst. Hjälpa honom. Muntra upp honom. Ge honom . . .

plötsligt inträngande

Säg, mamma . . . Kan du inte längre älska pappa?

FRU ALLEN

Jo. Om han bleve densamma som förr.

RIKARD

Men om han inte kan bli det utan att du först . . . ?

FRU ALLEN

Ja, då . . .

vänder sig bort med en axelryckning — halvt nonchalant, halvt hjälplös, som om hon inte själv vet sig någon utväg, men snurrar plötsligt runt och bryter ut

Vid Gud! *Jag* kan väl inte kela med en vuxen karl så han får tillbaka sina krafter! Om han inte själv vill.

Jaa, om han själv till och med vill motsatsen, vill gå under.

David Allen kommer in under repliken — hon upptäcker honom och nästan fräser

Vad vill *du*?

DAVID ALLEN

Stör jag?

FRU ALLEN

skiftar till halvt likgiltigt hän

Nej, för all del. Du är ju part i saken du med.

RIKARD

i staccato

Vi talade om pappa. Om hur han är nu. Om vi inte skulle kunna . . .

DAVID ALLEN

i det han sakta går över scenen

Jag kanske förstår . . .

RIKARD

Men då! Säg . . .?

DAVID ALLEN

Och jag kanske *inte* förstår. — Vi har levt hela vårt liv nära varann. Ända sen han byggde sin första kvarndamm vid bäcken och jag läste min första indianbok i smyg. — Och ändå — vilken underlig främlingskänsla man grips av när man kommer upp i vår ålder. Det är

som om en glasvägg skulle resa sig mellan en själ och ens allra närmaste. Man *ser* varann. Men man kan inte gripa varann riktigt.

FRU ALLEN

Åh, ni män! Det verkar som om ni i hela ert liv skulle gå och titta på er egen navel.

DAVID ALLEN

Nåja, det är ju inte så värst långt steg mellan den skapande tanken och det nerdragande grubblet . . .

RIKARD

Men det är den första vi måste tänka på nu. *Den* vi måste väcka hos pappa. Åh, vi måste få honom att *leva* igen.

DAVID ALLEN

Har ni — försökt tala med Jakob?

RIKARD

Jag har träffat honom då och då en stund. Annars har han hållit sig instängd i tre dygn nu.

FRU ALLEN

Mig vill han inte tala med alls. Inte ens se. *Så* hatisk har han blivit nu.

DAVID ALLEN

Nåja, om du tänker efter, kära Helen . . .

FRU ALLEN

Vad då?

DAVID ALLEN

Hur *du* betedde dig mot honom en gång . . .

FRU ALLEN

Prat! Prat! Prat!

äter beskt öppenjärtig

Förresten — än sen då? Jag stängde min dörr för honom, för att jag inte ville ha min sängkammare förvandlad till ett sjukrum. Jag ville inte förlösa honom på det sättet, för då skulle jag föraktat honom.

DAVID ALLEN

lite mera bittert anklagande än förut

Du som är en så klok och sanningskär mänska — sann till och med mot dig själv — borde väl veta att om man berövar en man rätten till den enda utlevelse han önskar — rätten att leva ut tillsammans med den enda kvinna han älskar — då kanske mycket *annat* också dör för honom. Världen kanske dör för honom. Mänskorna omkring honom kanske dör. Hans eget arbete, själva livsimpulsen inom honom, kanske . . .

RIKARD

avbryter otåligt, nästan klagande otåligt

Men det är ju inte *det där*, det är frågan om nu . . . att rota och rota i det förflutna. Det gäller att få honom att se mot framtiden igen.

FRU ALLEN

med en axelryckning

Nå, försök, försök då! För *mi g* är det i alla fall ingen idé . . .

hon rycker ännu en gång på axlarna och går ut — ehuru med en viss ovilja — David Allen och Rikard se efter henne — sedan på varandra — kort paus.

RIKARD

Det är synd om mamma.

DAVID ALLEN

Det är synd om människorna, som Strindberg sa. Men allra mest synd är det om människor som känner och tänker bara på sig själva. De kan aldrig, som det står i bibeln, få sitt liv genom att *ge* det.

RIKARD

etter en kort paus igen

Vill inte farbror — som alltid varit buss med pappa — försöka att tala med honom?

DAVID ALLEN

Kanske det inte tjänar någe till.

RIKARD

Varför?

DAVID ALLEN

Jag vet inte. . . Eller . . . Jag *vet* en hel del, jag *anar* en hel del — och jag *fruktar* . . .

kort, i det han börjar gå mot Allens dörr

Nå!

knackar

Jakob!

ALLEN

höres

Ta det lugnt, David, ta det lugnt, jag kommer.

Allen kommer ut — Han stänger dörren efter sig och ställer sig med ryggen mot dörren. Ler, men på ett upphetsat och forcerat sätt, i det han ett ögonblick betraktar de andra, vilka å sin sida börja visa en smula oro och inte kunna komma i gång

Ni behöver inte säga, inte säga nånting. Jag har hört allt som ni pratat om därinifrån. Och vilka dumheter! Pfui, bara dumheter alltsammans.

DAVID ALLEN

nervös av att se brodern i det tillstånd denne är

Säger du det, Jakob, säger du det...?

ALLEN

Vad tror du sexualfrågan — den där banala, djuriska tillfredsställelsen av ett animalt behov — har med min livsinställning att göra?

DAVID ALLEN

Jag tänkte inte så mycket på *den* som att hon svek dig...

ALLEN

ett ögonblick inåtvänd

Hon svek mig — ja, ja, hon svek mig...

RIKARD

Men pappa! *Kan* du inte komma över den där gamla historien? Varför fortsätta att tala om den?

ALLEN

bryter ut

För djävulen, jag vill inte att ni två, ni två som jag tycker om, ska tro någonting om mig som inte är sant. Är det inte mänskligt kanske, är det inte riktigt? Vad *hon* tänker däremot . . .

fortsätter halvt för sig själv, som om han inte förmår hålla inne med allt som tryckt honom

Förresten — varför inte rota upp i smörjan så man blir kvitt den? Hon går här och tror jag underlåter att göra nånting för att jag hatar henne. Så typiskt för fruntimmer. De kan inte tänka sig att motiven för en mans handlingar ligger nån annanstans än i en kvinnas sköte. Det är väl för att de själva tänker så mycket på sina bröst och lår — det är de första och sista för dem, deras glädje i ungdomen och deras sorg på ålderdomen. De tror att det är deras eländiga sköte som hela jorden rör sig kring, att det är världsaxeln och upphovet till allt — gott och ont — krig och fred — elände och vällevnad — och för att de tror att mannen betraktar *det* som livets medelpunkt *hatar* de honom, för därigenom drar han ner dem som människor. Och tror de att han *inte* gör det, så hatar de honom därför — för att de inte har någe värde för honom, eller föraktar honom för att han inte är nån *riktig* man.

skrattar till forcerat

Jojo, börjar man en gång tänka allvarligt på såna där

varelser, så blir man snurrig. Precis som Strindberg — den stackarn, som blev besatt . . .

RIKARD

Men pappa! Det *finns* ändå *riktiga* kvinnor . . .!

ALLEN

Javisst, javisst, min gosse! Tills de blir trettio år och ännu älskar. Men *sedan* — när de börjar använda sina könsverktyg som vapen . . .

hejdar sig och stirrar på David Allen, som hela tiden betraktat honom sorgset

Vad stirrar du så där för, David? Vad tänker du? Åh, du tänker: Nu har jag rätt i alla fall — den där kvinnan har kvaddat min stackars bror . . .

DAVID ALLEN

Nej, nej, Jakob, jag tänkte inte . . .

ALLEN

Det gjorde du, det gjorde du! Och du, Rikard . . .

RIKARD

Jag tycker bara det är så synd, pappa . . .

ALLEN

Åh! Du också, min pojk! Har jag då blivit så eländig att min egen son kan tycka synd om mig? Vid Gud!

rätar upp sig, med en bruten människas sista försök att visa värdighet

Vid Gud! Jag är ändå Allen! Jakob Allen! Det är ett

namn som man uttalade med aktning långt innan du lärt snyta dig. Allen, sa man, det är en man som har framtiden för sig. Och jag *hade* framtiden för mig. Jag *såg* den för mig. Ja, mera! Jag *skapade* framtiden.

med stolt, utmanande klang i stämman

Eller vad säger du, David?

DAVID ALLEN

medryckt för ett ögonblick

Jo, Jakob, jo, du skapade framtid.

ALLEN

lever härefter, liksom för en stund glömsk av det närvarande, in i det förflutna, stolt, utmanande, stundom hänfull, stundom patetisk

Där hör du, Rikard, där hör du! Det var en tid, det! Och då fanns det ungdom! Åh, jaja, jaja! Inte en ungdom som nu — bara till kroppen. Nej, det fanns en *andens* ungdom i världen då.

RIKARD

Det finns det nu med!!

ALLEN

Nu! Bah! Det finns spänstfenomen och toppmän skor och rekordslagare. Men nån ungdom som verkligen skådar mot framtiden — en ungdom som liksom känner att här har jag världen i mina händer, mitt liv i mina händer, och jag kan göra med den och med det vad jag önskar det ska bli. En *sån* ungdom fanns det förr. Efter första världskriget...

-- snabbt mot brodern

Eller vad säger du, David? Kände man det inte så?

DAVID

Joo — joo . . .

ALLEN

Det var som om tiden på någe sätt liknade upplysningstidevarvet i Frankrike, före revolutionen. Alla gamla konventioner och moralkodexer och föreställningar hade upplösts i världsbranden. Man förskingrade, man stal, man mördade. Och ändå . . .! Mänskan kände sig *fri*. Hon kände sig fri och hade ändå en oerhörd samlad erfarenhet bakom sig att arbeta med. Diktarna skapade större och djupare verk än nånsin, teknikerna gjorde nya underverk, fysikerna sprängde atomen och trängde livets innersta princip inpå livet.

nu riktad enbart mot Rikard

Åh, gosse, gosse, det var en tid, det!! En själarnas tjällossningstid, då man trodde på framtiden . . . Och freden — och en frihetens renässans.

DAVID

Vi trodde till och med på landet i Öster. Man skapade en ny mänskotyp där. Eller — man lyckades att av vegetativa djur skapa viljevarelser.

ALLEN

Just det, just det, ja! Det var ju *det* som var den innersta kärnan i vår tro och våra förhoppningar: att mänskan kunde göras om. Att man med vilja och kunskap

skulle förmå upphäva ödesbundenheten. Världens och den enskildes! Att mänskan när hon befriats från alla hämningar, alla tyngande arv från det förflutna, skulle kunna dana sitt eget öde. Ett liv — som . . . Åh, som bara diktare drömt om! Som bara diktare *kunnat* drömma om.

äter enbart mot Rikard

Förstår du, Rikard, förstår du vad just *det* skulle betytt för mänskan? En revolution så stor, så oerhörd, att mänskan kunnat stryka ett streck över allt det gamla och liksom börjat sin historia på nytt, bildat sig själv efter frihetens och kulturens ideal . . .

RIKARD

Det är inte för sent ännu, det är inte för sent ännu . . .

ALLEN

Det är för sent, för sent . . .

bryter ut

Och förbannelse, förbannelse över er unga som förrått . . .

han hejdar sig då han ser sonen rygga tillbaka, liksom skrämmd — Det uppstår en kort paus — Allen hämtar sig — han närmar sig nästan ängsligt sonen

Förlåt mig, Rikard. Ja, ja, förlåt mig, jag menade inte *dig*. Herre gud då — inte *dig*.

självrannsakande

Och förresten kanske det inte alls är ungdomens fel . . . Nej, nej, *s ä g* ingenting, Rikard. — När jag tänker efter så kanske ungdomen bara accepterat förråderiet och inte ens vet att det är förråderi, därför att *vi*, vi inte kunde hålla idealens rätta betydelse riktigt levande för dem.

Det var ju ändå under *vår* tid redan, som man började försvara friheten genom att införa förtryck, och kalla reaktionen för revolution . . .

DAVID ALLEN
interfolierar

Och kalla kräftgången bakåt för framsteg . . .

ALLEN
helt upptagen av och ännu närmare sonen

Men du, Rikard! *Du* . . . ! Aek, så mycket jag skulle vilja säga dig. Och så litet jag *kan* säga. Så obetydliga orden verkar mot det som hjärtat känner.

RIKARD
intensivt hjärtligt

Kära, kära pappa! Allting, allting skulle bli bra, bara du . . .

Ett mullrande dynamitskott höres på avstånd — Allen rycker till och ser liksom instinktivt mot fönstren — Även de andra rycka till, ehuru inte så starkt och rikta blickarna mot honom.

ALLEN
Vad var det?

RIKARD
Man skjuter . . .

ALLEN
Varför skjuter man? Och var? Med dynamit till och med . . . ?

då de andra tysta och förlägna betrakta varandra,
hetsar han upp sig

Hör ni inte vad jag frågar om? Är det nånting att dölja?

efter ännu ett ögonblicks paus

Nå, för djävulen, varför svarar ni inte?

RIKARD

Det — det är arbetarna . . .

ALLEN

Arbetarna?

RIKARD

Ja, du förstår, pappa — de har ju inte haft nånting
att göra — de har blivit trötta på att gå och vänta,
bara vänta — Ja, jag har själv sett det — och Gunhild
har berättat en hel del — flera av dem har fått riktiga
nervkollapsar den sista tiden. Och så . . .

ALLEN

Och så . . . ?

RIKARD

Jo, så tog de sig för att rensa upp kring gruvan och
bruket. Att liksom göra i ordning tills man skulle börja
bygga på allvar . . .

DAVID ALLEN

för att försöka avspänna

Ja, du vet väl, Jakob, hur arbetsdjuret inom mänskan
lider om det inte får vara i verksamhet . . .

ALLEN

alltjämt överretad och utan att fästa avseende vid
broderns inpass

Det också! Herre gud — *det* också. Redan förut
kände jag varje sekund av dan hur man liksom *såg*
på mig. Tiggande, fordrande.

bryter ut våldsammare

Men hur i helvete ska jag kunna göra nånting medan
man ser på mig så där? Som jag vore en gud.

DAVID ALLEN

närmar sig honom för att lugna honom

Jakob . . .

ALLEN

drar sig undan — fortsätter

Ja, just en gud, en gud, en gud!

pekar med darrande hand mot David Allen

Det *vet* du — du! Så fort den feta, belåtna, slöa
massmänskan kommer i nöd — så fort hon tack vare sin
egen slöhet skapat ett helvete på jorden — då skaffar
hon sig en gud. Som hon kan lassa hela massan av sina
bekymmer och krav och oresonliga förhoppningar på.
Som hon kan säga till: Nå, seså! *Gör* nånting för oss
nu!

drar ihop sig

Och nu är det *jag* som är gud. Nu är det *jag* som
ska bära hela tyngden av deras tro. Deras barnsliga tillit!
Deras krav!

slår i en vild gest ut med armarna, avvärjande

Men jag kan inte, kan inte, kan inte!

RIKARD

bestört och orolig

Vad menar du? *Kan* du inte?

ALLEN

uppvaknande och liksom förvirrad

Kan inte . . . ? Sa jag det? Sa jag verkligen *det* . . . ?

Ett nytt avläggset dynamitskott, följt av en kort paus.

ALLEN

Såå. — Såå. — De är så säkra — eller så *osäkra*, så *desperata*, kanske man ska säga — att de börjat rensa upp kring platsen, rensa upp för att börja på nytt? Jojo, mänskan släpper själv ifrån sig sin framtid. Men hon kan ändå inte låta bli att tro hon har den kvar. Och så gör hon galenskaper i den tron.

RIKARD

Det — det är ingen som önskar nånting hellre än att få följa och vara *med dig*, pappa.

ALLEN

nervöst

Jag förstår, jag *förstår*, säger jag ju. Och naturligtvis menade jag inte att jag inte kan. Nej, nej, varför skulle jag mena någe sånt.

tar sig förvirrad för huvudet

Det vore ju *dumt* — *idiotiskt dumt!*

Ett nytt skott höres

Men stackars djävlar i alla fall!

går sakta bakåt mot sin egen dörr

Stackars arma djävlar!

Han försvinner, drar igen efter sig. De två andra stå ett ögonblick stilla. Därpå går Rikard snabbt fram mot Allens dörr. Men David Allen ställer sig i vägen för honom.

DAVID ALLEN

Nej, *nej*, Rikard, det är bäst att låta din far vara i fred ett tag — i fred med sig själv . . .

Rikard betraktar honom några sekunder, så ger han upp.

R I D Å

SJÄTTE BILDEN

I Allens vardagsrum.

RIKARD

ensam några ögonblick — han verkar orolig. Gunhild kommer in. De gå spontant mot varandra och mötas i en hård omfamning.

GUNHILD

Käraste Rickie . . . !

RIKARD

Gunnel, min Gunnel! Tänk! Jag tycker det är en evighet sen vi såg varann. Och då är det ändå bara ett dygn.

GUNHILD

Jag vet inte — men tiden blir så ohyggligt lång för mig också när jag inte har dig i närheten.

RIKARD

Jag känner mig bara som en halv mänska när du är borta från mig. Jag vet knappt vad jag tänker eller talar, jag saknar ord av bara längtan efter dig.

GUNHILD

Om det bara vore *det* — att sakna *ord*! Jag saknar

till och med känslor för andra och annat. Det är — hur ska jag säga . . . ?

lämnar honom — är nu flickaktigt allvarlig

Förr var det någe så *stort* för mig — det här att vara lärarinna. Jag *kände* det — om du förstår vad jag menar — jag tyckte jag skulle kunna bli någe av värde för mänskorna. Men *nu* — allt det där är utträngt ur mig, det är dött. Och förresten . . .

RIKARD

Varför tvekar du?

GUNHILD

Det är någe besynnerligt som händer oss nere i samhället. Väntan på vad din far ska göra har gripit till och med barnen. De sitter där så bleka och spända i bänkarna. De ha förlorat intresset för allt annat. De bryr sig inte ens om att *lätsas* läsa längre.

RIKARD

Ja, ja, jag förstår hur det känns Gunnel, jag har ju själv upplevt det förskräckliga i att mänskorna liksom *släppt* taget och bara låter allt gå.

med ljus förvissning

Och ändå. — Så underligt! Jag har varit orolig en så lång tid. Men sen i morse är allting annorlunda. Jag tycker att allting är *klart* på någe sätt — jag vet inte hur . . .

GUNHILD

Hur kommer det sig? Har det hänt någe särskilt?

RIKARD

Jag såg när pappa kom hem tidigt i morse. Han har varit i laboratoriet hela natten — för första gången på flera dygn. Och han *sa* ingenting — han *sa* ju ingenting. Men det hade kommit en helt ny glans i hans ögon. Åh, man kan inte ha det uttrycket i ögonen utan att ha sett mycket djupt. Eller långt framåt. Eller nått en slags klarhet!

GUNHILD

O gud, om han gjort det ändå, om han gjort det! Just i dag!

RIKARD

Varför just i dag? När vi väntat så länge på det.

GUNHILD

Har ni då inte hört någonting här uppe . . . ?

RIKARD

Neej . . .

GUNHILD

Arbetarna har varit förskräckligt upphetsade hela förmiddagen. De lämnade gruvan tidigt i morse. En del håller möten. Andra bara drar hit och dit. Åh, herre gud, du *vet* ju att ingen varit riktigt sig själv den sista tiden.

RIKARD

Men de kan inte göra nånting, de kan inte göra nånting.

GUNHILD

Nej, *naturligtvis* kan de inte göra nånting. Någe farligt, menar jag. Men i alla fall... När en *massa* människor grips av en sån där oro, då... då blir de liksom från vettet...

buller — som från kommande människor — utifrån

Hör du...? Kan det vara...??

hon tystnar.

Mannen, Hustrun och Andre mannen, komma in. De verka på en gång en smula generade och kärvt beslut-samma, som människor vilka veta med sig att de begä intrång, men känna sig tvungna därtill.

RIKARD

hetsigt

Vad är det frågan om?

MANNEN

Förlåt...

HUSTRUN

interfolierar

Ja, förlåt att vi tränger oss på...

ANDRE MANNEN

Men det är så att säga, ingenting annat att göra...

MANNEN

Vi vill så gärna *veta*...

RIKARD

Ja, ja, ja! Det begriper jag väl. Att ni vill veta. Vem vill inte veta det?

MANNEN

Hur som helst så kan vi inte hjälpa att vi kommit hit. De andra — kamraterna därnere — har utsett oss till att gå hit och fråga hur det ligger till. Och här är vi nu . . .

HUSTRUN

Ni förstår väl, Rikard Allen, att när människorna går en så här lång tid och inte vet den ena dan hur den andra ska bli, så . . . så blir de liksom galna.

GUNHILD

infaller plägat

Åh, jag förstår, jag förstår så innerligt väl. Det finns ju vilja kvar att gå framåt — *den, den* kan ju ingen-ting utrota — men när man inte kan *ta ut* steget . . .

MANNEN

Ja, ja. Vi måste äntligen ha vårt öde i våra egna händer. Hur det sen blir . . .

ANDRE MANNEN

Ja, hur det sen blir — det där förbannade ödet.

RIKARD

Det är så lätt för er att kräva — åh, herre gud, så lätt att bara *kräva!* Men kan ni inte förstå också att man kan inte *tvinga* en mänskans hjärna. Man kan piska henne till att gräva diken. Man kan plåga henne så hon begår vilka vanvettiga handlingar som helst. Men hennes

själ! Nej, nej, *den* går det inte att *pressa* till nånting.

HUSTRUN

dystert och hårt

De säger därnere att han inte *vill*, helt enkelt.

MANNEN

Jag tror det ju inte. Men i alla fall så *säger* man det...

RIKARD

Vilken galenskap, vilken galenskap!

HUSTRUN

Jag har ju sagt er att mänskorna blivit galna...
i samma ögonblick höres skräniga rop utanför.

KÖR

Allen! Allen! Allen!

RIKARD OCH GUNHILD

och de övriga lyssnande ett ögonblick.

KÖR

utanför

Allen! Allen! Vi vill tala med Allen! Allen! Allen!

RIKARD

Åh, herre gud, ja. Det kunde nästan räckt med er tre.
Men hela samhället tycks ha utsett sig till delegation.

MANNEN

Förlåt dem. De — de . . .

RIKARD

med ett bittert skratt

”De veta inte vad de göra.”

HUSTRUN

Om ni vetat hur sant det är så skulle ni inte sagt det
— på *det* sättet.

i detta ögonblick höres TREDJE mannen utanför —
Han är halvdrucken, i det stadium då en mänska i ena
sekunden är färdig ta hela världen i famn, för att i
nästa bryta ut i grovheter och hån.

TREDJE MANNEN

sjunger

”Sola, sola, den går upp och ner.”

tar om, osäkert

”Sola, sola, den går upp och ner . . .”

nu i dörren, med ryggen vänd åt rummet

”Supa, supa, gör vi mer och mer.” — Nää, lugna sig
nu lilla frun! Inge fel på mig, inte!

vänder sig, kommer in i rummet, skrälande fortsätt-
ningen

”För tussilullanlull, när jag är full,

då är jag go' som gull.

För tussilullanlull, när jag är full,

då är jag go' som gull.”

RIKARD

Gode gud, gode gud, det här med!

gör en gest av hjälplöshet.

MANNEN

går närmare Tredje mannen — hårt

Vad i helvete har du här att göra? Du är ju full.

TREDJE MANNEN

Än sen då, än sen då? Det är lätt att bli — det är bara att supa, bara att supa, gamle gosse . . .

ANDRE MANNEN

I herrans namn! Ge dig i väg, karl!

FRU ALLEN

som obemärkt av de övriga kommit i dörren under det föregående skrattar till hårt

Äsch, låt honom vara! Det finns värre saker än att ha en *drucken* i huset.

TREDJE MANNEN

Det är så rätt, frun, så rätt, så rätt. Vi *förstår* varann.

liksom plötsligt famlande efter en tanke

Och förresten — förresten —. Vad skulle jag . . . ?
med druckat patos

Jo, nu har jag det! Vi ska alla dö en gång! Det är *säkert!* Det är alldeles *säkert*. Vi ska alla *dö* en gång.

KÖR

utanför

Allen! Allen! Vi vill tala med Allen! Allen!!

Medan de övriga ha sin uppmärksamhet fäst mot fonden, upptäcker Tredje mannen servingsbordet i förgrunden, och går finande och småvacklande dit, samt slår under det följande upp en drink åt sig.

TREDJE MANNEN

Just det, ja! Och vad tjänar det till att skrika när vi alla ska *dö* en gång.

sjunger

”Du får mat, o kamrat,
uti himmelens härliga stat!
Sjung förnöjd, o vad fröjd,
du får kalvstek i himmelens höjd.”

FRU ALLEN

har liksom de övriga vänt sig mot Tredje mannen, skrattar till bittert

Det är för galet, det här, alldeles för galet.

bryter ut hårdare

Men det gör ingenting, det spelar ingen roll. Jag tål vad som helst bara ni kan få min man, *den* galningen, att ta sitt förnuft till fånga.

TREDJE MANNEN

dricker

Det är bara skit med alltsammans! Det är slut, det är slut . . .

FRU ALLEN

fortsättande mot Rikard, skärande

Eller vad säger *du*, Rikard, vad säger *du*? Du får ju tala med honom, du! Har han blivit en klok mänska nu?

RIKARD

Men, *kära* mamma . . .

FRU ALLEN

Äsch, inga sentimentala fraser nu, inte! Vad ska såna tjäna till mellan *oss*?

RIKARD

Det är sant — det har ju alltid funnits ett avskyvärt avstånd mellan oss.

FRU ALLEN

ännu mera upphetsad

Tala inte om det, *tala* inte om det. För det är ju inte frågan om den saken nu. Det gäller om det finns nån framtid! Åh, det gäller om det finns nån *framtid*.

TREDJE MANNEN

dricker flinande för sig själv

Det finns ingen framtid. Den är slut — slut — slut-supen . . .

FRU ALLEN

mot Gunbild nu

Men *ni* då, lilla sötnos, kan inte *ni* göra nånting? Män i Jakobs ålder — män som tycker sig *övergivna av sina hustrur*, brukar ju bli svaga för såna där som ni. Unga, oskyldiga flickor.

går utmanande nära henne

Så mycket vet ni väl i alla fall — att när män i hans

ålder grips av en ny kärlek, då — ah, *då* kan de göra vad som helst. Då kan de föda tankar som skakar världen.

med ett kort skratt

Eller skickar dem själva till dårhus.

RIKARD

Men, mamma då — *kära* mamma . . .

GUNHILD

har först vikit undan för fru Allen under dennas hänfulla utbrott, men samlar sig nu och närmar sig själv, med ungdomligt öppet och vänligt sätt, fru Allen

Fru Allen. Ni har glömt *en* sak.

FRU ALLEN

Jaså. Vad skulle *det* vara då?

GUNHILD

Att ni själv skulle kunna bli den där kvinnan som fick honom att blomma upp på nytt.

FRU ALLEN

Åh, du lilla oskuld, åh, du kära lilla oskuld, tror du man efter tjugufem års samliv kan prestera den där naiva, spontana känslan som kommer en man att känna sig stark som en Simson?

TREDJE MANNEN

dricker och fnittrar till liksom förtjust

Det är slut, slut, slut . . .

FRU ALLEN

lämnar Gunhild, passerar Tredje mannen och knäpper
honom därvid med fingret i bakhuvudet

Du har rätt, fullkomligt rätt, galen — du ska hängas!

Tredje mannen fnittrar till igen och vänder på huvudet
— I detsamma höres buller utifrån. Ynglingen, Fjärde,
Femte och Sjätte mannen komma i klunga i dörren,
där de, halvt skyggt, halvt framfusigt bli kvar.

TREDJE MANNEN

höjer glaset

Skål! och hej på er, gubbar!

YNGLINGEN

efter en blick omkring sig

Vi vill tala med den äldre Allen. Är han inte här?

MANNEN

stiger fram lite

Nej. Men vad i helsike vill ni själva här? Det är *vi*
som blivit utsedda till delegation.

YNGLINGEN

Strunt i delegationer och sånt nu! Folk vill inte vänta
längre. De *kan* inte vänta längre.

FJÄRDE MANNEN

Det finns de som kan hitta på någe rackartyg vilken
minut som helst om de måste vänta längre.

RIKARD

bryter ut

Ni fordrar, ni kräver. Men vid Gud, vad har ni för

rätt? Det verkar ju som om ni skulle komma och säga: Föd oss, kläd oss! — Tror ni då att min far...? Åh, han arbetar för *ert* bästa också. Men han har inga skyldigheter, inga skyldigheter.

YNGLINGEN

Han har gett oss förhoppningar.

FJÄRDE MANNEN

Han har lovat...

FEMTE MANNEN

Lovat!

SJÄTTE MANNEN

Lovat...!

RIKARD

Men för djävulen! Klara er själva! Gör nånting för er själva!

HUSTRUN

med lägmäld intensitet, halvt för sig själv

Åh, att vi skulle komma *dit* ändå — att vuxna människor — människor som själva är fäder och mödrar — ska stå som hjälplösa barn i tillvaron, barn som famlar efter sina fäders byxben för att hålla sig uppe.

GUNHILD

Har inte människorna alltid gjort så — krävt allt av en del utvalda individer?

YNGLINGEN

åter stramt mot Rikard

Men allvarligt talat, Rikard Allen, om er far inte håller
vad han lovat . . .

FJÄRDE MANNEN

Ja, ja, om han inte håller vad han . . .

FEMTE MANNEN

Just det, ja. Om han inte . . .

TREDJE MANNEN

Ingenting håller mera, ingenting, ingenting . . .

reser sig, vaggande, med glaset lyftat

Men det gör detsamma! Efter oss syndaflo den. Efter
oss ingenting. Mänskorna dör. Maskinerna dör. Husen
dör. Men . . .

sjunger saligt

”Du får mat, o kamrat,
uti himmelens härliga stat!
Sjung förnöjd, o vad fröjd,
du får kalvstek i himmelens höjd.”

FRU ALLEN

sliter sig ur sin overksamhet, som om hon med ens blivit
utom sig, och störtar mot Jakobs rum

Nej, nu går det för långt, för långt, för långt!

bankar på dörren

Jakob! Jakob! Jakob!

KÖR

Allen! Allen! Vi vill tala med Alleeeen . . . !

de övriga stå under detta blickstillta och tysta, i stark spänning — Då fru Allen inte får något svar inifrån knyter hon hårt händerna och går till den motsatta dörren.

FRU ALLEN

Den dåren! O, den dåren!

tränger sig till hälften genom gruppen som blockerar entrén och ropar utåt, nästan gällt

David! David! Är du där?

DAVID ALLEN

höres utanför, medan de övriga alltjämt stå tysta, avvaktande

Jag kommer . . . Jag kommer . . .

Efter ett ögonblick tränger han genom gruppen vid dörren och stiger in i rummet

Vad är det frågan om här?

FRU ALLEN

Kör ut de där mänskorna!

DAVID

Men snälla Helen, det är ju *ditt* hem. Varför kan du inte själv . . . ?

FRU ALLEN

står vänd från de andra, med ansiktet mot salongen, blek, sammanbiten och händerna knutna, liksom i obändigt raseri

Kör ut dem! Kör ut dem! Kör ut dem!

DAVID

vänder sig med en hjälplös gest mot de andra, som stå
tysta och buttra, utan att göra min av att avlägsna sig
Ja, ni hör, kära människor, fru Allen önskar att ni . . .

MANNEN

avbryter buttert
Vi vill tala med ingenjörn först.
De övriga falla in med förlöst trots.

YNGLINGEN

Ja. Vi har rätt att få tala med ingenjörn.

HUSTRUN

Om han inte klarar den där saken, som han sagt, då
är det slut med oss.

ANDRE MANNEN

Ja, ja, då är det slut med oss.

FJÄRDE MANNEN

Min hustru sa mig innan jag gick — att kommer du
hem igen utan att ha fått veta någe bestämt, så . . .

FEMTE MANNEN

Då kan man lämna in med en gång lika gärna som att
gå och skräpa här i livet.

TREDJE MANNEN

slår flinande med pekfingeret mot bordskanten
Och efter oss kommer ingenting. Och efter *det* kom-
mer ingenting . . . Och *sen* kommer ingenting . . .

KÖR

utanför

Allen . . . ! Allen . . . ! Allen . . . !

ALLEN

kommer ut ganska snabbt, stänger — och ställer sig med ryggen mot dörren — han är forcerad, omväxlande hänfull och upphetsad, och förflyttar sig i det följande med snabba, nyckfulla rörelser

Nå, här har ni mig nu då. Ni trodde väl aldrig jag gömde mig, vad? Att jag var rädd för er, vad?

Då ropen utanför fortsätta springer han till fönstret, slår upp det, och skriker ut

Tig, därnere! Tig, tig, era gaphalsar, era storkäftade skränfockar!

när det blir tyst, vänder han sig åter mot rummet, småskrattande belåtet

Hör ni? Eller rättare sagt: ni hör ingenting, för det finns ingenting att höra. Det blev tyst som i kyrkan. Eller varför i kyrkan? Man kan lika gärna säga — i graven. Graven är det tystaste stället som finns. Där *talar* ingen mera. Där behöver ingen *lyssna*.

TREDJE MANNEN

småflinande för sig själv

Vad skulle jag säga nu då? — Jovisst! Det är alldeles säkert att vi ska dö . . .

ALLEN

skriker häftigt och låter sedan ingen svara

Nå! Vad *vill* ni mig nu? Ni där? Och ni? Och ni?

— Åh, skit förresten! Ni behöver inte svara, för jag vet, jag vet. Ni vill *veta*. För fan, era kräk — Ja, just *kräk, kräk* där! Tror ni inte jag vet *vad* ni vill veta också? Jo, hur era eländiga magar och tarmkanaler ska få tag i nånting att smälta. Och nånting för era händer att arbeta med. För all del, jag erkänner att ni är *så* mycket värda: att ni vill ha nånting för era händer att arbeta med också. Ni *lider* om ni inte har det. Precis som slavarna, som befriats ur trampkvarnens rytm. Det är vackert — åhja, det lyfter er lite grann över djurnivån! Men, för djävulen! Har det aldrig fallit er in att det funnits människor som velat veta *mera* än det nödortftigaste? Vad vatten och luft är sammansatta av! Vad som sker när elden brinner, när en stjärna tänds eller slocknar!

MANNEN

Herr ingenjör . . .

ALLEN

Tig, tig, tig! *Tala* inte, jag *tål* det inte. — Förstår ni inte att det är just *såna* människor, människor som velat veta mera än det som är nödvändigt för att uppehålla det här usla livet, som gett er, er, er, möjlighet att existera hyggligt? Att det är *de* som skapat förutsättningarna för civilisationen. För *ert* liv! Det som ni saknar nu. Det som ni skriker efter. Åh, arma djävlar . . . ! — Vad är det förresten för en underlig mekanism i mänskohjärnorna som kommer dem att tro och kräva att en *annan* — alltid nån annan än de själva — ska bära upp deras liv med sin kunskap? Att de har rätt att lassa hela bördan av vetande, hela vetandets lidande och offer,

på andra? Medan de själva bara behöva hävda sina
egna små jag, sina små, små jag!

HUSTRUN

infaller i hårt spänd ton

Gud i Himlen! När fick nånsin *vi* några möjligheter??

ALLEN

vänder sig snabbt mot henne

Åh, så säger de alla, *så* skyller de från sig. För att
ingen vågar kasta sig in i det okändas, det ovetnas
värld...

pekar i sin upphetsning mot golvet, liksom marke-
rande olika platser

... där makten ligger *där!*

... Rikedomerna *där!*

... Mänskornas väl och ve *där!*

... Framtid, förhoppningar och livsglädje *där!*

... Men *där* — det lallande, hjälplösa barnets värld,
dårens dimrike, upplösningens skuggtillvaro, när hjär-
nans celler förbränts eller sprungit sönder som spända
strängar.

hejdar sig, liksom skrämmd för sig själv

Men för fan, varför *tal ar* jag? Vad tjänar det till?

MANNEN

Herr ingenjör ...

ALLEN

Nej, nej, jag säger ingenting, ingenting, hör ni! Gå
er väg bara! Gå, gå!!

då intränglingarna stå stilla och bara stirra som de gjort hela tiden, liksom paralyserade av hans utbrott, blir han ännu häftigare

Hör ni då inte? Gå, gå, ert förbannade pack!

rusar mot den ena efter den andra, varvid de rygga mot dörren

Gå, säger jag! Det är *mitt* hem, det här! Ut med er, pack! Hur vågar ni stanna här och *fordra* nånting av *mig*? — *Ut! Ut!*

får till sist tag i tredje mannen och slänger honom mot dörren

Och ni också, ert dräglände svin! Ut, ut! *Ut*, för djävulen!

Det uppstår en kort paus, medan de som inte höra till huset, försvinna. Det har knappt skett förrän han sjunker ihop, han andas tungt och knäpper händerna framför sig, hårt, i det han ser mot dörren — ansikte och röst får ett uttryck av ångest och ruelse

Förlåt mig...! Kära, kära människor, förlåt mig!
*Gud ska veta att jag önskat er alla
allt gott!*

vänder sig bort, trött och uppgiven

Men nu är det gjort i alla fall — nu *vet* de.

FRU ALLEN

med klar, hård röst

Vad *vet* de? Att du inte *kan*? Eller att du inte *vill*?

ALLEN

Det vet jag inte. Och vad spelar det egentligen för roll — om de tror att jag inte kan, eller att jag inte vill?

efter kort tvekan

Men för *er*, mina närmaste, bör jag väl erkänna det.
Jag *kan* inte.

RIKARD

Men, pappa! Det — det är omöjligt!

ALLEN

Varför omöjligt? Jag släppte taget den där gången för tio år sedan. Jag tyckte tillvaron verkade meningslös. Jag såg ingen framtid för mig, jag kunde inte *se* mot åren framför mig. Och då dog förmågan inom mig. Då kom . . .

bryter ut

Åh! Då kom den här förbannade, förbannade glömskan!

vänder sig snabbt mot David Allen

Du, du, David, borde sett det — du borde sett hur jag pinade mig de sista åren . . .

då David nickar medgivande

Ja! Ja, jag förstod det. Jag kände det som om jag hela tiden försökte erinra mig en melodi som en gång skänkt mig något utsägligt stort och betydelsefullt. Och jag tänkte: får jag bara tag i den igen. *Då* — åh, då blir hela livet annorlunda! Och samtidigt tänkte jag: vad tjänar det till? Varför ska jag pina mig för de här människorna? De vill inte göra nånting själva! De vill bara ha resultaten.

ännu mera obalanserat

Ja! Ja! *Så* är det. Den här fördömda parasitvarelsen, som kallas mänska, vill bara ha resultaten av den en-

sammans arbete. En maskin går — den flyger i väg med henne! — "Det är bra! Det är underbart! Tänk, vilka märkvärdiga djur vi människor ändå är!" Där sitter hon och vräker sig självbelåtet. Vad fan angår henne all den ångest och nöd, som ligger bakom produkten? Vad angår henne de tusen individer som under årtusenden offrat liv och frihet för att lägga grunden till den där produkten? Vad angår det henne att varenda individ som av hela sin själ grips av nyupptäckarvilja riskerar *mera* än liv och frihet — riskerar sitt förnuft? Hon skiter i allt det där. Det som finns är ju hennes i alla fall. Det är hon som får använda det. Njuta av det, känna sig stolt över det. Det är bara det — bara det . . .

brister i skratt

Ja, herre Gud, vilken Nemesis! När alla de där förbannade civilisationskonsumenterna tillräckligt länge ignorerat det förflutna, då tappar de också det närvarande. Då ramlar hela den stolta byggnaden. Och med den välstånd, bekvämlighet, säkerhet, njutning, allt, allt, allt!

får nu syn på fru Allen, som stirrar nästan skräckslagen på honom, och vänder sig mot henne, går närmare henne

Du stirrar du, kära Helen! Nu tänker du, *nu* har den stackarn förlorat sitt förstånd fullkomligt. Och det kan väl hända — för all del. Det krävs ju tusen gånger mera kraft för att skapa nytt — ja, det allra *minsta* lilla nya — än att reproducera. Och det är också tusen gånger lättare att brista på försöket. — Åh, ni vet väl att om man klubbar en oxe i skallen, så står den bara och glör. Men när det gäller det ömtåliga instrumentet som en fint utveck-

lad mänskohjärna är, då behövs det bara att man gör så här . . .

knäpper sig själv med fingrarna mot tinningsbenet
. . . så seglar den arma själen in i vansinnets natt.

FRU ALLEN

ryggar, liksom förskräckt bakåt.

RIKARD

stiger i stället fram — han lägger händerna på faderns axlar — Hans röst har med ens fått en manligare klang

Glöm det far — *glöm* att du nånsin glömt. Vad spelar allt det där för roll egentligen? Vad som varit, vad som blivit, vad som *kunnat* vara? *Vi* är ju här tillsammans — du och jag, och mamma och Gunnel och farbror David. Och vi kan ännu . . .

ALLEN

Nej, för *mig* . . .

hejdar sig, lägger i sin tur händerna på sonens axlar

Men *du*, Rikard — du är ung, du ska börja på nytt där *jag* slutat. *Du* ska skapa framtid.

RIKARD

Jag — åh, herre gud, jag är ju bara en vanlig människa.

ALLEN

Vad är det för dumheter? Varför vill alla vara *vanliga* människor numera? Enkla, sakliga? Det är ju som om de allesammans försöker krypa bakom ryggen på

varann och gömma sig, skjuta från sig ansvar och fara. Det är ju *det* som resulterar i civilisationens självuppgivelse. För det är bara de ovanliga mänskorna som skapar värden.

släpper sitt tag, lämnar sonen, liksom med ens gripen av leda och tragiskt förakt

Men fortsätt med det, du! Ja, ja, fortsätt du! Om du blir *lycklig* av det. När allt kommer omkring så kanske det är *det* som är meningen med alltsammans: att man ska söka sin egen lycka . . .

slår om igen

Eller nej, *nej, nej!* Det är ju just för att människor alltid tänkt bara på sig själva som de fått ett sådant helvete nu! Vad säger *du*, David?

DAVID ALLEN

Jag? Tja, jag har ofta sett hur människor som strävar efter att lyckliggöra *andra* slutar med att finna tillfredsställelse för sig själva, medan de där andra störtas i fördärvet. Och då undrar jag — *vad* är egentligen egoism?

ALLEN

O, gud, så galna vi är, vi människor! För att vi *talar* så mycket! Och är förbjudna i vårt inre att leva som de oskäligen djuren.

går plötsligt fram till David Allen och fattar dennes hand

Men du och jag, broder, broder, vi har ändå haft en del intressanta samtal med varann, inte sant?

DAVID ALLEN

lite oroligt frågande

Och vi ska väl ha ännu fler, hoppas jag?

ALLEN

Ja, ja, ja, javisst.

nervöst

Vad skulle hindra oss från *det*? Herre gud, vad skulle hindra oss från *det*?

En sten kommer infarande genom fönstret, vars ruta faller kliirande sönder, och samtidigt höres ett oredigt tjut utifrån. Alla de innevarande reagera snabbt genom att vända sig mot fonden.

GUNHILD

för sin del söker sig genast hastigt intill Rikard, som för att finna skydd

RIKARD

Åh, Gud, pappa! Det var det här som Brandt fruktade.

ALLEN

halvt för sig själv

Arma djävlar! Arma, olyckliga människor!

DAVID ALLEN

När människor inte längre känner framtiden inom sig, då vaknar förstörelsedrifterna, då vaknar lusten att slå, slå sönder . . . !

ALLEN

Det är *den* vägen vi varit inne på länge, länge, länge

— och det är *mig* de riktar sig mot, *mig*, *mig*.
För att jag en gång gav dem vad de alla längtar efter —
tro och framtidshopp, ett gott liv, ett lyckligt liv.

han närmar sig, under det han talar, baklänges sin
egen dörr — Fru Allen lösgör sig plötsligt från sin
plats och rusar efter honom — tar honom brutalt i
armen.

FRU ALLEN

I Himlens namn! Stå inte här och *prata* och
prata igen! Se till att packet kommer i väg! Eller
lugnar sig! *Säg* nånting åt dem! Ge dem hopp, tro —
vad som helst — *ljug* för dem! Bara de kommer i väg!

ALLEN

frigör sig sakta

Nej. Jag kan inte ljuga. Och inte tala om sanningen.
plågat, i det han fortsätter bakåt

Åh, låt mig i alla fall vara i fred ett tag — i fred ett
litet, litet tag . . .

efter en kort paus stannar han i dörren — tar sig lite
fumligt för huvudet — lågt

Rikard!

RIKARD

tar ett steg framåt — avvaktande

Jaa, pappa? Ville du säga mig något?

ALLEN

Ja. Jag skulle säga . . . säga . . . Det förflutna — jag
menar det som varit värt . . .

med lite lidelsefullare klang i rösten

Åh, *glöm* inte, Rikard — *glöm* inte...!
trött igen

Nej, det gör detsamma — det gör detsamma för-
resten...

stänger efter sig — så länge som möjligt hållande blicken
fäst vid Rikards ansikte — Det uppstår en kort paus —
Därpå går fru Allen tveksamt fram mot Allens dörr —
hon lyfter handen som för att knacka på, men tvekar.

FRU ALLEN

tveksam även i rösten

Jakob... Jakob...

GUNHILD

tar ett par steg efter Rikard — klamrar sig fast vid
ho nom, som om hon blivit skrämnd utan att egent-
ligen veta varför

Men du och jag, du och jag, Rikard! Det måste finnas
ett liv för oss!

RIKARD

Javisst! Käraste, käraste! Vad är du orolig för?

GUNHILD

Jag vet inte, jag vet inte! Men — o säg, du är säker,
säker på att du och jag...!?

RIKARD

Ja, ja, ja! Men barn då, barnet mitt! Min Gunnel...

I detta ögonblick höres inifrån Allens rum det korta,
snärtiga ljudet av ett skott — Alla de innevarande
rycka till — David Allen tar ett par steg mot rummet
— Fru Allen lyfter åter båda händerna som för att
ivrigt börja bulta på dörren, men är rädd för att full-
följa gesten.

DAVID ALLEN

kommer nu ända främ till fru Allen, rör skyggt vid hennes axel

Gå undan, Helen. — Vi måste kanske ta reda på vad som hänt.

FRU ALLEN

i högspänd ton

Behövs det — behövs det?

knyter händerna hårt

O gud, o gud!! Varför kunde han inte i stället blivit levande igen — levande, levande? *En stark man som förr!!*

faller ihop framför dörren — hamrar hårt med händerna i golvet — i förtvivlan

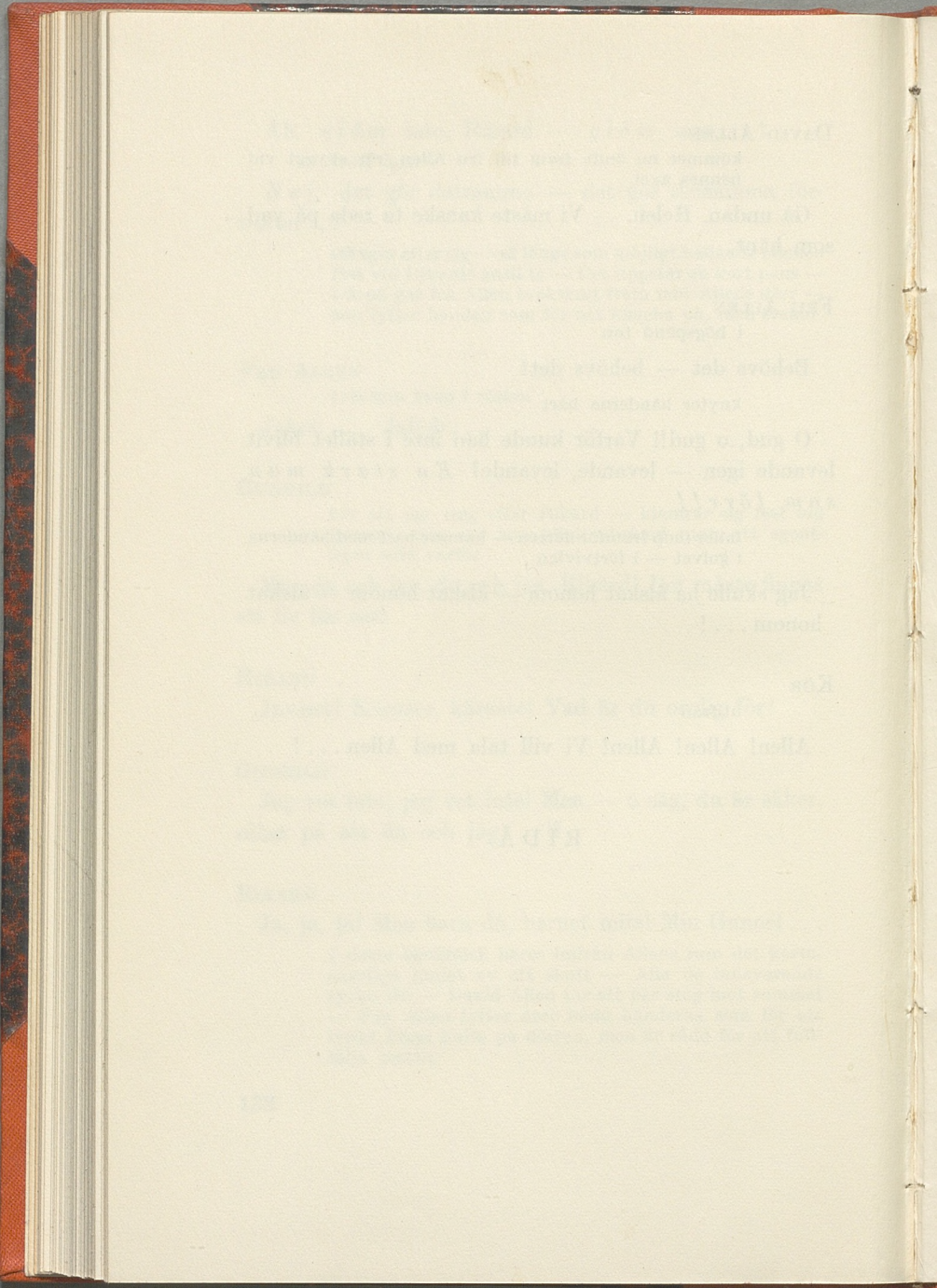
Jag skulle ha älskat honom — älskat honom — älskat honom . . . !

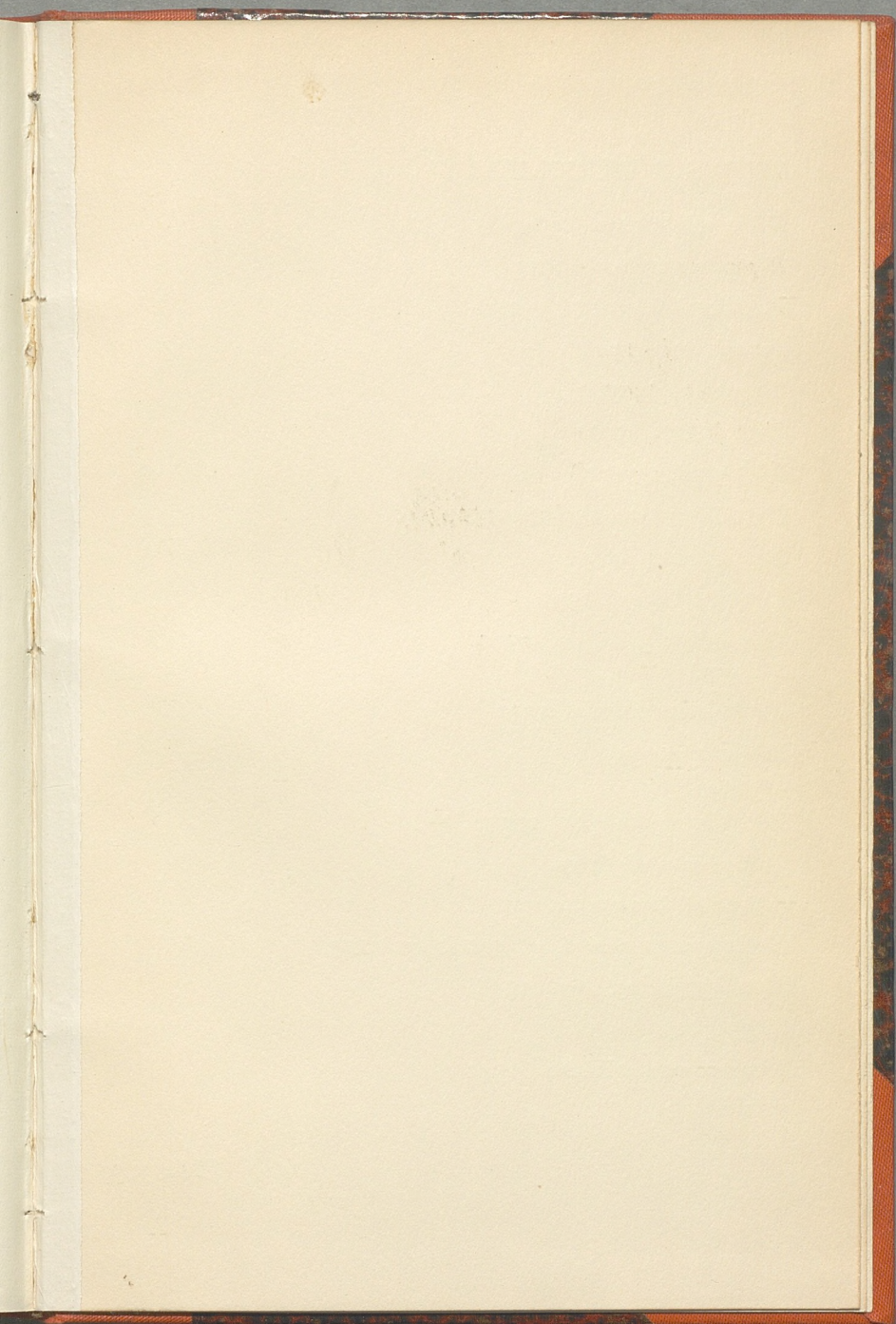
KÖR

utifrån

Allen! Allen! Allen! Vi vill tala med Allen . . . !

R I D Å

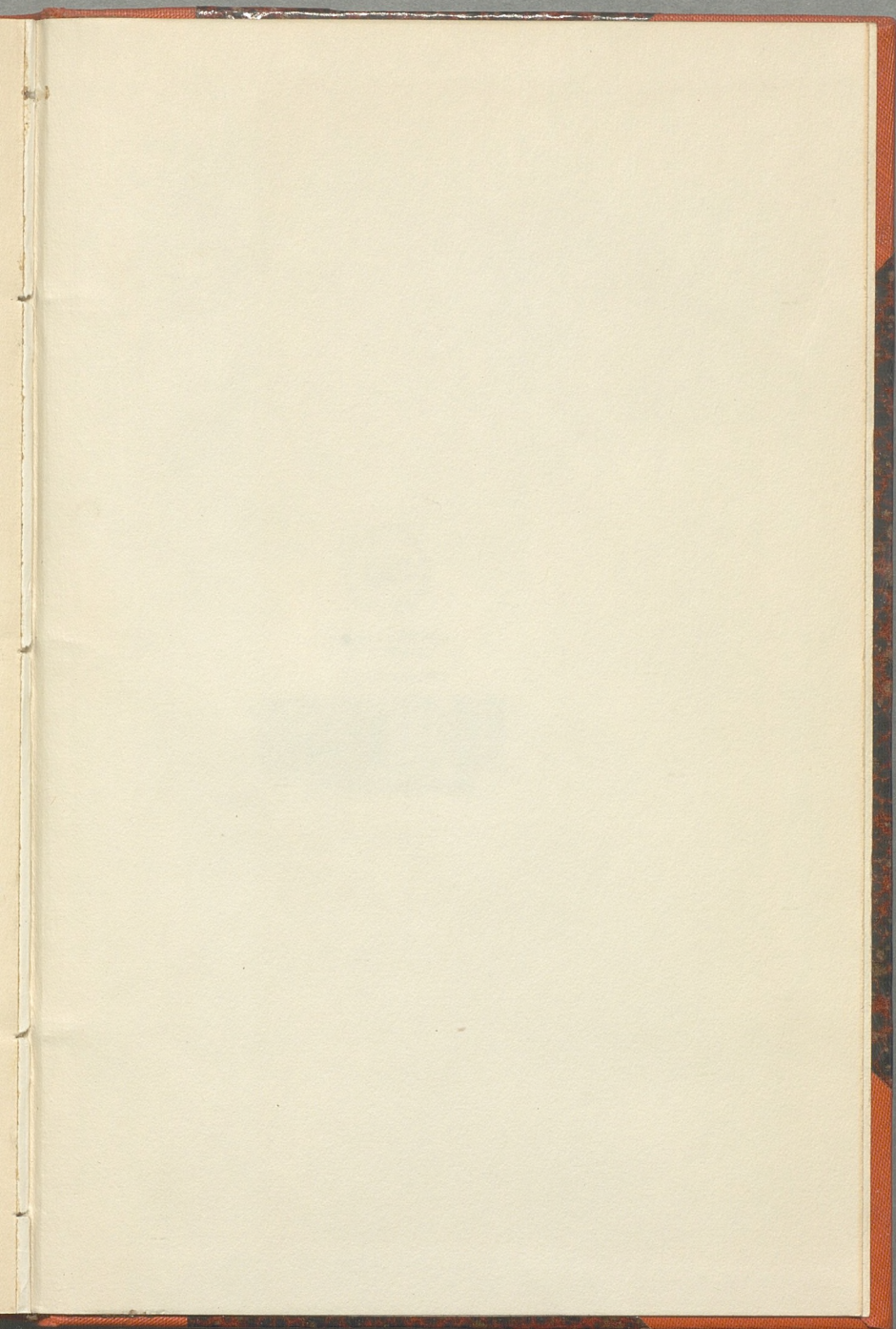

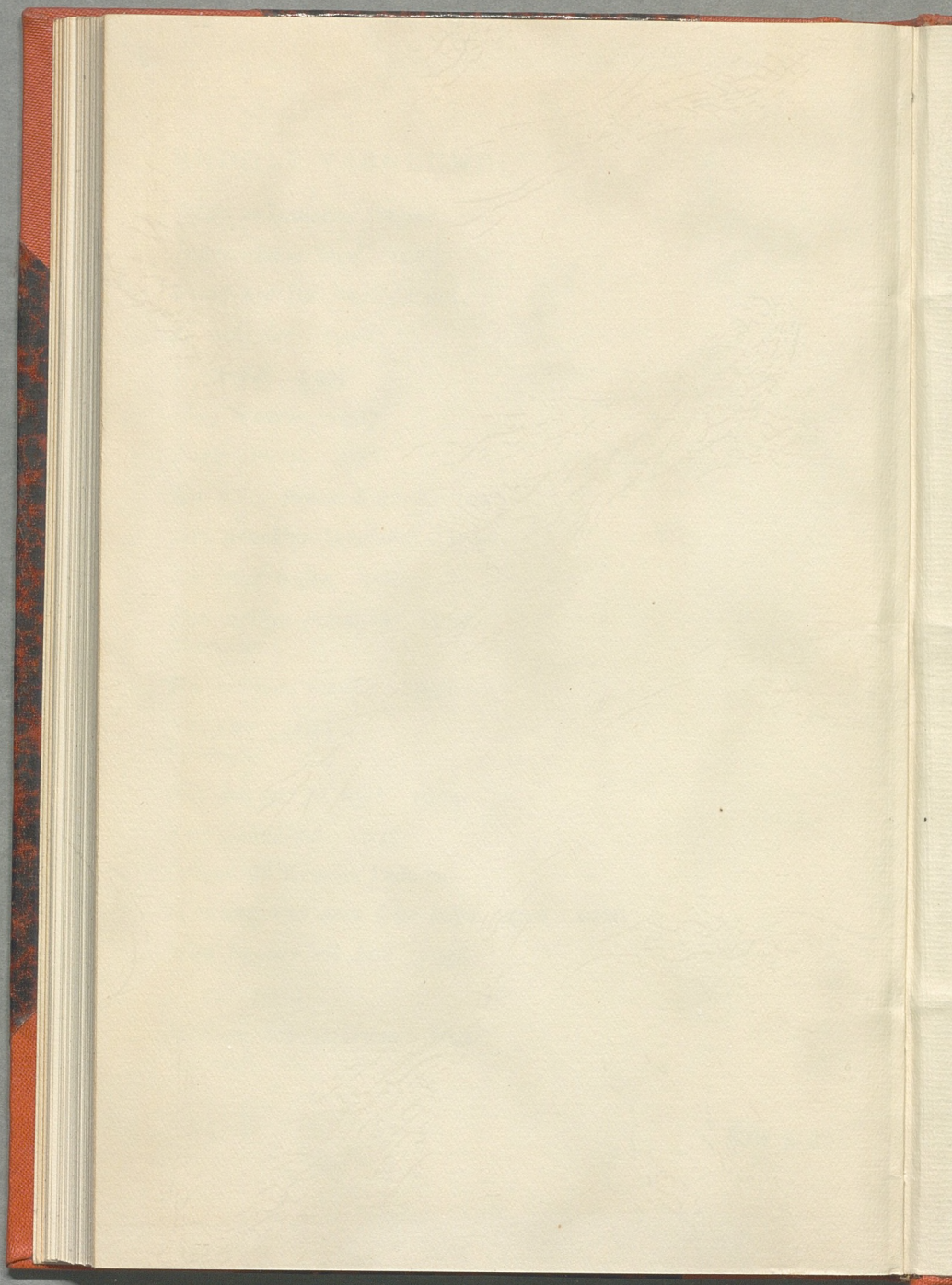
RUDOLF VÄRNLUND:

- Döda människor* 1924
Ingen mans land 1925
Vandrare till intet 1925
Ja och nej 1926
Upproret 1927
Ung fröken 1927
Förbrytaren 1928
En dålig mans dagbok 1929
Det druckna kvarteret 1930
De frias bojour 1931
Den heliga familjen 1932
Skådespel
En kvinnas leende 1932
Sångare 1934
Skådespel
Allt börjar på nytt 1934
Två skådespel 1935
(Vägen till Kanaan, Ledaren)
Hedningarna som icke hava lagen 1936
Man bygger ett hus 1938
U 39 1939
Modern och stjärnan 1940
Skådespel

Pris 3:50

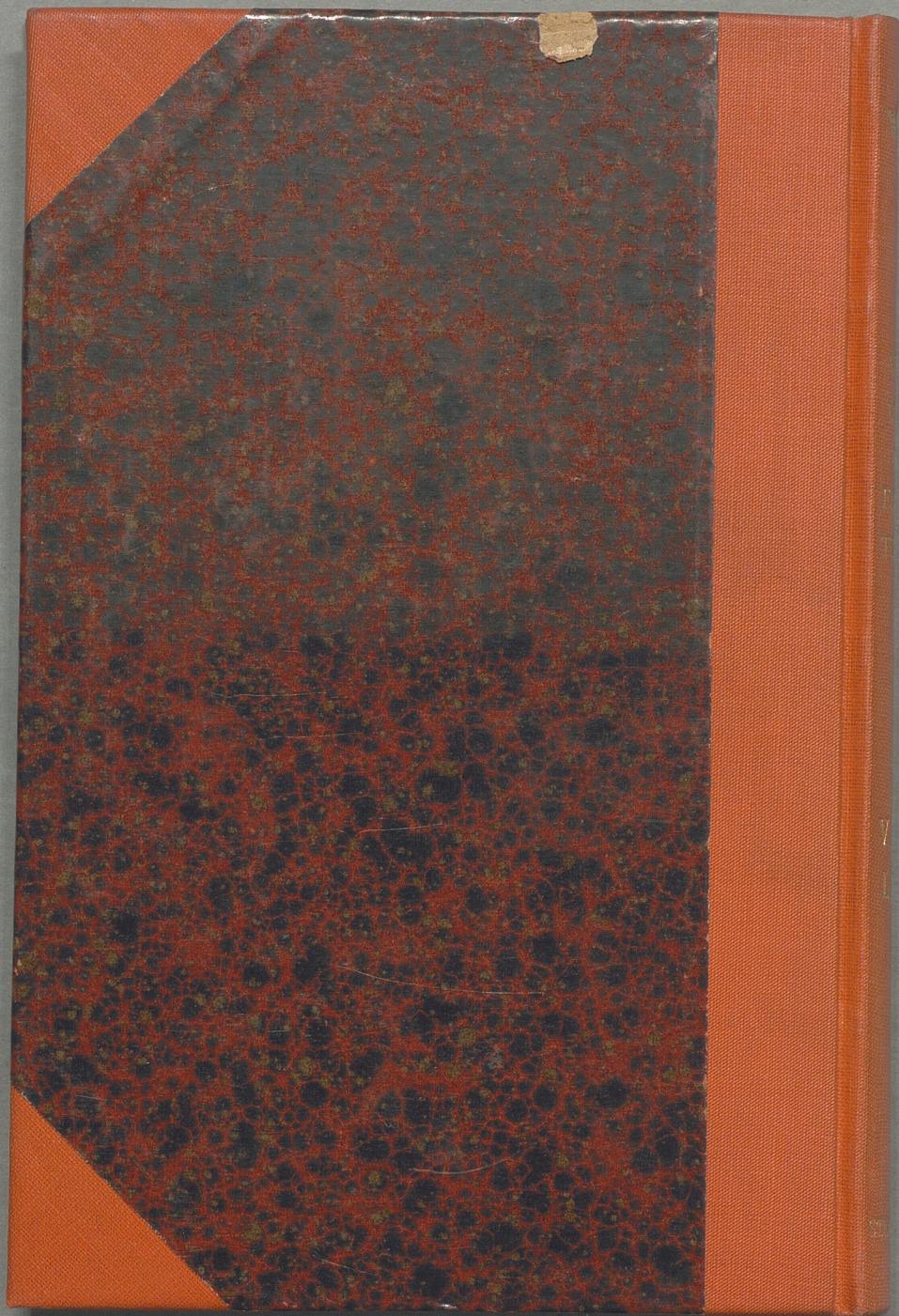
National Library
of Sweden

LÄSESALSLÅN

60001000364140

*Gahrn & Larsson
Bokbinderi*

www.books2ebooks.eu